

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרוטפוס הכללי ואח'

בפני כב' השופטת טליה קופלמן-פרדו

בעניין עזבון המנוחה:

אילזה אסתר הופה ז"ל, [REDACTED]

התובעות:

1. אוה דורית הופה, [REDACTED]
ע"י ב"כ עוה"ד אורי צפת ו/או עו"ד אביגדור פלדמן
ו/או עו"ד רונן כהן.

2. הגב' אניטה רות ויזלר, [REDACTED]
ע"י ב"כ עו"ד הראל אשוואל

נגד

הנתבעים:

1. עו"ד שמוליק קסוטו ועו"ד רמי הדר – מנהלי עזבון
המנוחה אילזה אסתר הופה ז"ל
ע"י ב"כ עוה"ד דן נובהארי וע"י עו"ד דן צימרמן.

2. עו"ד אהוד סול – מנהל עזבון המנוח מקס ברוד ז"ל
ע"י ב"כ עוה"ד יוסי אשכנזי, עוה"ד הרצוג, פוקס,
נאמן ושות'.

3. הספרייה הלאומית בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד מאיר הלר ואח'

4. The German Library Archive In Marbach
ע"י ב"כ עו"ד סער פלינר ואח'

5. ב"כ היועמ"ש האפוטרופוס הכללי
ע"י ב"כ עו"ד נועה דואק ועו"ד יפה הכט

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

פסק דין

1
2 לא בכל יום, ודאי שלא כדבר שבשגרה, מזדמן לשופט לצלול לנבכי ההיסטוריה כאשר זו נגלית
3 לפניו, פיסה אחר פיסה, בדל אחר בדל וכאשר רב הנסתר על הגלוי.
4 בקשה פשוטה שהוגשה ע"י התובעות, בנותיה של הגב' אילזה אסתר הופה ז"ל (להלן: "המנוחה")
5 לקיום צוואתה פתחה צוהר לחייהם, מאווייהם, תסכוליהם ולמעשה – לנפשותיהם של שניים
6 מגדולי הרוח של המאה העשרים.
7 לב הסכסוך הוא פרשנות צוואת ד"ר מקס ברוד ז"ל (להלן: "ברוד"), ידיד נפשו ואיש אמונו של פרנץ
8 קפקא ז"ל (להלן: "קפקא") שהלך לבית עולמו בשנת 1924. ליחסים ההדוקים שהיו בין קפקא
9 וברוד, שאחז במרבית יצירותיו של קפקא, ערך ופרסם אותן והציגן בפני העולם כולו (חרף בקשתו
10 של קפקא שלא לפרסמן), קיימת חשיבות עצומה בהבנת כוונתו של ברוד ז"ל בצוואתו.
11
12 המנוחה, ירשה את ברוד ובהתאם לצוואתו מונתה כמנהלת עזבונו. מערכת יחסיו של ברוד עם
13 המנוחה נובעת, בין היתר, מעבודתם המשותפת לרבות בעריכת חלק מכתבי קפקא ז"ל.
14
15 במהלך הדיונים בבקשה הנ"ל עלו לדיון שאלות הנוגעות לעזבונו הספרותי של ברוד, לרבות השאלה
16 האם נתן ברוד ז"ל למנוחה במתנה, עוד בחייו, חלק מספרייתו.
17
18 כתב השופט שלמה זלמן חשין ז"ל בספרו "דמויות מבית המשפט" בעמ' 144:
19
20 "אני חייב להודות כי בכל פעם שצוואה באה לידי, זע משהו בתוך לבי. בצוואתו של אדם גלומים
21 לעתים מיטב שאיפותיו ובחירי חלומות חייו, ולעולם מלווה אותך ההרגשה העגומה, כי הנה היה
22 אדם ואיננו, ומכל הווייתו, מכל עצמיותו, נשתיירו רק גליונות נייר אלה. ואתה - שהנך זר למנוח
23 ולא עמדת מקרוב על אורחות חייו ועל מאוויי לבבו, אתה מצווה להחליט ולקבוע אם יקומו ויהיו
24 דברי המת, ואם יהיו כלא היו".
25

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

1 הליך סבוך יצרים זה, שהתנהל שנים לא מועטות ואשר חצה ימים, ארצות וזמנים מניח לפתחנו את
2 צוואת ברוד ז"ל, ספק צוואתו של קפקא ז"ל ואין מנוס מהכרעה בשאלה אם יקומו דבריו של ברוד
3 בצוואתו או יהיו כלא היו.

4

5 הבא נצא לדרך הארוכה לכאורה, אך הקצרה ובמה דברים אמורים יובהר להלן בפסק הדין.

6

7

א. הנפשות הפועלות

8

9 1. התובעות שתי בנותיה של המנוחה אשר שימשה כמזכירתו של הסופר, הפובליציסט
10 והמלחין היהודי, ד"ר מקס ברוד וסייעה בידו לערוך את כתביו. בספרו האוטוביוגרפי "חיי
11 מריבה" ציין ברוד עצמו שהמנוחה הייתה "המשתתפת-היוצרת שלי, המבקרת שלי
12 המחמירה ביותר, הידידה המסייעת ובעלת הברית" (עמ' 271, סיכומי התובעות עמ' 5).

13

המנוחה הלכה לבית עולמה ביום 2.9.2007.

14

לקראת סיום הדיונים הלכה לבית עולמה בתה, התובעת 2.

15

16 2. ברוד נולד בפראג בשנת 1884. הוא החל לפרסם סיפורים קצרים בגיל 21 והפך מיד לדמות
17 חשובה בחוגי הספרות דוברת הגרמנית. בגיל 24 פרסם את הרומן עב-הכרס "טירת
18 נורנפיגה", שבעיני הביקורת בת-זמנו נחשב לאבן הפינה של התנועה האקספרסיוניסטית
19 הגרמנית.

20

21 3. מקס ברוד היה משפטן, סופר, פילוסוף, מחזאי ומלחין. במהלך לימודי המשפטים
22 באוניברסיטת פראג פגש את פרנץ קפקא וידידותם נמשכה שנים רבות ועד למותו של
23 קפקא.

24

25 4. בהשפעתו של מרטין בובר הצטרף ברוד לתנועה הציונית בשנת 1912 ופרסם מאמרים
26 בנושא.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרוטפוס הכללי ואח'

- 1 5. עם עליית הנאצים לשלטון ברח ברוד עם רעייתו אלזה ועם חברו פליקס ולטש לארץ בשנת
2 1939. ברוד התגורר בתל אביב. שנים ספורות לאחר עלייתם נפטרה אשתו של ברוד והוא
3 נותר ערירי.
4
- 5 6. בארץ המשיך ברוד לכתוב וחלק קטן מספריו תורגם לשפה העברית. בשנת 1948 זכה ברוד
6 בפרס ביאליק לספרות עברית על ספרו "גילי הכבול". ספרים נוספים שלו שתורגמו
7 לעברית היו: "דרכו של טיכו ברהי אל האלהים" ו"ראובני שר היהודים". עיבודו של ברוד
8 למחזה "החייל האמיץ שוייק", היה להצלחה גדולה והוצג בתיאטרון האהל.
9
- 10 7. ברוד היה ער לגאוניותו של קפקא והוא אחראי לעריכת כתבי היד של קפקא לאחר מותו
11 ולפרסומם.
12
- 13 8. פרנץ קפקא יליד פראג (1883) החל את לימודיו באוניברסיטה בחוג לכימיה ולאחר מכן עבר
14 ללימודי משפטים. בשנת 1906 קיבל את התואר דוקטור למשפטים והחל לעבוד בחברת
15 ביטוח.
16 במהלך לימודיו באוניברסיטה הצטרף לאגודת הסטודנטים אשר ארגנה ערבי קריאה,
17 אירועים ספרותיים ופעולות נוספות. במהלך פעילויות אלה הכיר את חבריו ברוד ופליקס
18 ולטש שאף הם למדו משפטים ויחד עימם הקים את החוג הספרותי שנודע בשם "החוג של
19 פראג".
20
- 21 9. בשלהי חייו החל מתקרב ליהדות ולתנועה הציונית. בגיל 34 חלה בשחפת ובגיל 40 הלך
22 לבית עולמו ממחלה זו (1924).
23
- 24 10. קפקא ניהל מספר מערכות יחסים אך לא נישא ולא נולדו לו ילדים.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

11. בשנת 1908 פרסם כתבי פרוזה בכתב עת. קטעים אלה ואחרים נאספו בין השנים 1908 – 1912 לקובץ הסיפורים "התבוננות". קפקא נחשב לאחד הפילוסופים והסופרים הבולטים והחשובים של המאה העשרים.
12. בפרק "אחרית-הדבר של מקס ברוד" המסיים את ספרו של קפקא "המשפט" מתאר ברוד את מערכת יחסיו ארוכת השנים עם קפקא ומציין את הקושי הרב שהיה לקפקא להתמודד עם פרסום יצירותיו. ברוד רושם ברישא הפרק: "כמעט כל מה שפרסם קפקא בחייו, חילצתי אני מידי בדרכי ערמה ושידול".
13. בפרק זה, שהוא למעשה עדות למאוייו של קפקא ולמסירותו ואופן מחשבתו של ברוד, מציין ברוד, כי קפקא לא הניח אחריו צוואה ואולם: "במגירת שולחן-הכתיבה שלו היה מונח, בין ניירות אחרים, פתק מקופל כתוב בדיו, ממוען אלי. וזו לשון הכתוב בפתק: "מקס יקירי, הנה משאלתי האחרונה: כל מה שיימצא בעזבוני (בארון הספרים, בארון הבגדים, בשולחן-הכתיבה בין בבית בין במשרד, או שנתגלגל למקום אחר ותמצא אותו) בצורת יומנים, כתבי יד, מכתבים – שלי ושל אחרים – ציורים וכן הלאה, יש לשרוף בלי לקרוא ובלי להותיר שריד; וכך גם כל דבר כתוב או מצויר המצוי אולי בידיך או בידי אחרים, אשר מהם תבקש בשמי להחזירם. מי שיסרב להחזיר לך מכתב, צריך לפחות להתחייב לשרוף אותו בעצמו.

שלך,

פרנץ קפקא"

באותו פרק מציין ברוד שמצא פתק נוסף בכתב ידו של קפקא, ישן יותר, אף הוא מופנה אליו ובו שב קפקא ומבקש מממנו לדאוג לאסוף את כתביו ולשרפם.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

14. בפרק הנ"ל מציין ברוד, כי סרב לבצע "את מעשה הפשע הזה, כפי שדידי ביקש ממני. היו לי לכך נימוקים משכנעים ביותר". הנימוק העיקרי אותו מונה ברוד הייתה העובדה שקפקא הודיע לו בשיחה ביניהם כי אכן זו צוואתו. ברוד בתגובה הודיעו שלא יבקש ממנו לבצע זאת וכי אין בכוונתו לעשות כן "פרנץ, כיוון שמן הסתם היה משוכנע ממידת הרצינות שבסירובי, צריך היה למנות מישהו אחר למוציא לפועל של צוואתו, אם התכוון באמת שבקשתו תתמלא".
- שיקול נוסף שמונה ברוד לפרסום יצירות חברו לאחר מותו, חרף בקשתו, היא העובדה לפיה, לאחר מתן הוראתו בפתק הנ"ל, פרסם קפקא עצמו מספר יצירות והתרצה לפרסם יצירות נוספות.
- השיקול המכריע לפרסומים היה כמילותיו: "...לא הנימוקים שהובאו כאן הם המכריעים, אלא אך ורק העובדה שהעיזבון של קפקא מכיל את האוצרות המופלאים ביותר – גם בהשוואה לשאר יצירותיו. עלי להודות כי עובדה יחידה זו, כלומר הערך הספרותי והמוסרי, הייתה מספקת כדי לחזק את רוחי בהחלטתי ללא ערעור, גם אילולי היו לי טיעונים אחרים נגד תקפות ההוראות שבצוואת קפקא" (עמ' 242 – 245 בספרו של פרנץ קפקא, המשפט, הוצאת שוקן).
15. מצויד במזוודה אחת ובה כתבי חברו קפקא, הגיעו ברוד ואשתו אלזה לישראל.
16. **ב. עובדות הרקע**
16. שנים שמר ברוד את עזבונו של קפקא בביתו, כמו גם כתבים של אנשי רוח נוספים, מכתבים של סטפן צוויג, מרטין בובר ואחרים. ספרייתו של ברוד, בהיותו סופר, מלחין ואיש רוח ידוע, גדושה בספרים, מאמרים, מכתבים, ניירות עבודה ועוד.
17. משך שנים פעל ברוד, על דעת הוריו של קפקא ולאחר מכן על דעת אמו של קפקא, לפרסום כתביו של קפקא.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 עד ליום מותו (29.12.1968) פעל ברוד לפרסום כתבי חברו לרבות ספרים שהוא עצמו כתב
2 בעניינו ולא מכר אף לא כתב אחד מהכתבים או מהמכתבים שהחזיק.
3
- 4 19. אין ספק וכך עולה מהחומר רב השנים שנפרש בפני בית המשפט, שבין ברוד למנוחה
5 התקיימו יחסי קרבה ואמון.
6
- 7 20. תקופה מסוימת הועברו כתבי קפקא ע"י ברוד לכספת השייכת להוצאת שוקן בירושלים.
8 בעניין זה כתב ברוד מכתב לגב' שטיינר, קרובת משפחתו של קפקא, ביום 2.4.1952 ולפיו
9 הוא מדווח לה שפתח את הכספת בה מופקדים כתבי קפקא בספריית שוקן בירושלים ומצא
10 שהכל כשורה ואף העביר לה רשימת מלאי של הכספת. ספרים מסוימים צוינו ע"י ברוד
11 כספרים שאינם שייכים לעיזבון קפקא אלא הופקדו על ידו באופן זמני. "כל השאר שייך
12 ליורשי קפקא".
13
- 14 ג. צוואת ברוד
15
- 16 21. ביום 7 ביוני 1961 חתם ברוד על צוואה בפני העדים: ד"ר מיכאל גלרט והגב' הנרייטה
17 הרשברג. צוואתו זו האחרונה, נכתבה בשפה הגרמנית ותורגמה לשפה העברית ע"י עו"ד ש.פ.
18 האז.
19 בצוואה זו ציווה ברוד המנוח "מתנות" (כך נכתב בתרגום) לידידו ד"ר פליקס ולטש, לגיסו,
20 לגיסתו ולאחותו.
21
- 22 22. מארבעה עשר סעיפי הצוואה רלוונטיים לענייננו הסעיפים הבאים אשר יצוטטו להלן
23 במלואם:
24 "2. אני מצווה שלאחותי גב' סופי פרידמן ימסרו 10 ספרים או כריכי תוים מתוך
25 ספרייתי, לפי בחירתה היא, אבל ספרים שלי, של אשתי, של פרנץ קפקא, פליקס
26 ולטש או פרנץ ורפל וגם ספרים עם הקדשות אלי, לא ילקחו בחשבון לצרכי

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 המתנה, היות והספרים האלה – כחלק מספריתי המקורית – צריכים להישאר
- 2 חלק ממנה.
- 3 ...
- 4 7. בכפיפות להוראות לעיל, תקבל גב' אילזה אסתר הופה, כעת בתל אביב, ישראל,
- 5 רחוב שפינוזה 20, את כל רכושי מכל סוג ובכל מקום שהוא.
- 6
- 7 8. אני ממנה את גב' אילזה אסתר הופה למבצעת צוואתי היחידה.
- 8
- 9 9. במקרה וגב' אילזה אסתר הופה תמות לפני או ביחד איתי, הנני מצווה שיורשיה
- 10 עפ"י דין, שהם בחיים בזמן מותי, או שהם היו יורשיה עפ"י דין במקרה שהיא
- 11 הייתה מתה בזמן מותי, יבואו במקומה. במקרה זה אני מצווה שמר שמעון פריץ
- 12 האז, עורך דין מתל אביב, רחוב אלנבי 108, יהיה מבצע צוואתי.
- 13
- 14 10. אני מצווה שגב' אילזה אסתר הופה תהיה היחידה שתהיה רשאית להוציא לאור
- 15 את כל יצירותי, יומני, מכתבי ורשימותי המודפסים והבלתי מודפסים. רצוני הוא
- 16 שלצורך פעולה זאת תתייעץ עם ד"ר פליקס ולטש, שלום בן חורין, ד"ר ירג מאגר
- 17 (דיסלדורף) וקרל סיליג (ציריך) או בכל מקרה ומקרה עם אחד מהם. אבל תמיד
- 18 תהיה החלטתה של הגב' אילזה אסתר הופה מכרעת.
- 19 במקרה ויורשי יהיו הנזכרים בסעיף 9 לעיל, יהיה מבצע צוואתי רשאי להוציאה
- 20 לאור וגם הוא יתייעץ עם הנזכרים לעיל או אחד מהם.
- 21
- 22 11. אשר לכתבי-ידי, מכתבים שנכתבו אלי ויתר עזבוני הספרותי והמוסיקלי וגם
- 23 אשר לעזבון הספרותי של אחי אוטו, אני מצווה כדלקמן: -
- 24 גם חלק זה מעזבוני יעבור לגב' אילזה אסתר הופה, אבל היא תהיה חייבת לדאוג
- 25 לזה שאחרי מותה יגיעו הזכויות והתביעות החומריות כגון: שכר-סופרים,
- 26 תמלוגים וכו' ליורשיה או למקבלי מתנותיה; אבל כל כתבי-היד, המכתבים,

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 הניירות והמסמכים האחרים הנזכרים בפסקה הראשונה של סעיף 11 לעיל
2 ימסרו לשמירה לספרייה של האוניברסיטה העברית בירושלים, או לספרייה
3 העירונית בתל-אביב או לגנזך ציבורי אחר בארץ או בחוץ לארץ עד כמה שהם עוד
4 לא נמצאים באחד או אחדים מהמוסדות הנ"ל, או במקרה שגב' אילזה אסתר
5 הופה במשך חייה היא לא עשתה הסדר אחר.
6 גב' הופה תקבע איזה מוסד מהמוסדות הנ"ל ייבחר ומה יהיו תנאי השמירה.
7
8 12. במקרה וירושתי תעבור בהתאם לסעיף 9, יחליט מבצע צוואתי שיכהן במקרה זה
9 את ההחלטות בהתאם לפסקה האחרונה ולפני האחרונה של סעיף 11 בהתייעצות
10 עם האנשים שנקבעו בסעיף 10 או אחד מהם והוא יבצע את הוצאת כתבי ויצירותי
11 המוסיקליות לאור או יסיים את הוצאתם עד כמה שתהיה דרישה לצאת".
12
13 23. לצוואה זו קדמה צוואה מיום 24.3.1948 שנערכה אף היא בשפה הגרמנית ונחתמה בפני
14 עדים. אף בצוואה זו קבע ברוד את המנוחה כיורשת יחידה של עזבונו וכמוציאה לפועל של
15 צוואתו.
16 בצוואה זו, כמו בצוואתו האחרונה, מצווה ברוד שהמנוחה תהיה היחידה הרשאית להוציא
17 לאור את יצירותיו, יומניו, מכתביו ורשימותיו "זוהי בקשתי שהיא תיעזר בכך בעצתו של
18 ד"ר פליקס וולטש ושל קארל זליג, ציריך. יחד עם זאת, תמיד תהיה החלטתה של הגב'
19 אסתר הופה מכרעת" (סעיף 8).
20
21 בסעיף 9 לצוואה זו קבע המנוח: "אני מצווה שלאחר מותי תיערך רשימה מדויקת של
22 ספרי, כתבי ידי וכו', וגם של עזבונו הספרותי של אחי אוטו הנמצא בידי, וכי היא תועבר
23 לספרייה יהודית ציבורית או לארכיון בפלסטונה. לאחר מותה של הגברת אסתר הופה, כל
24 הספרים כתבי היד והתווים וכו' הכלולים ברשימה המוזכרת לעיל יעברו לספרייה או
25 ארכיון כפי שהוזכר לעיל, למעט אותן היצירות, כתבי היד וכו' שלגביהם הגב' אסתר הופה
26 החליטה אחרת".

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרוטפוס הכללי ואח'

- 1 ביום 20.1.1957 שלח ברוד מכתב אל המנוחה. מהמכתב עולות מספר עובדות: האחת - ברוד
2 סבר שצוואתו אינה כשורה (בהנחה שהצוואה הינה הצוואה משנת 1948 שכן כל צוואה
3 אחרת לא נמצאה) למרות שצורף לצוואה קודיציל (שאף הוא לא נמצא). השניה - שהמנוחה
4 ידעה את תוכן צוואותיו של ברוד וידעה היטב את רצונו בכל הנוגע לטיפול בעזבונו
5 הספרותי. השלישית - ברוד לא חפץ שהתובעות תטפלנה בעזבונו הספרותי, בבת עינו וכך
6 כתב:
- 7
- 8 "משהו בצוואתי איננו כשורה, למרות הקודיציל, מאחר והקודיציל תקף רק במידה ותלכי
9 לעולמך לפני. אך אני רוצה שגם אם תמותי אחרי (הרבה אחרי, כפי שאני מקווה) בנתייך
10 (ויורשייך) לא יצטרכו לטפל בשום צורה בעזבוני הספרותי שלי – עליך לכתוב צוואה משלך,
11 כך שיפויי הכח לטיפול בעיזבוני זה יועבר לד"ר פליקס ולטש, או למקרה שהוא כבר לא
12 יהיה בין החיים, למישהו אחר (כגון---בן חורין). סכום הרווחים הנקיים, לאחר קיזוז כל
13 העמלות וההוצאות (וכן של שכר הולם עבור מי שטרם עברו) יועבר לטובת בנותייך, אולם
14 את זכות ההחלטה יש להעביר למישהו שאני יקר לו..."
- 15
- 16 **ד. מסמכי המתנה שנכתבו ע"י ברוד**
- 17
- 18 25. ההליך בעניין קיום צוואת המנוחה החל בסמוך למותה בשנת 2008. חרף טענות ב"כ
19 הנתבעים 3 ו-5 לא העלו התובעות כל טענה באשר למסמכי מתנה אותה קיבלה המנוחה
20 מברוד והמתייחסת לעיזבונו ולכתבי קפקא.
21 טענה זו הובאה לראשונה רק לאחר שמונה עו"ד קסוטו כמנהל עזבוני המנוחה בדו"ח מס' 3
22 שהוגש מטעמו לבית המשפט.
23
- 24 26. לדו"ח האמור צורפו מסמכי המתנה, כפי שיפורט בהמשך, שנכתבו בכתב ידו של המנוח
25 בשנים שונות.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

1 המסמך הראשון שצורף - מכתבו של ברוד למנוחה מיום 12.3.47 ובו נרשם: "הנני מעניק
2 לך בזאת במתנה ארבעה תיקי מסמכים של זכרונותי מקפקא, המכילים את הדברים
3 הבאים:..." ובהמשך רשימה ארוכה של רישומים יומנים משותפים של ברוד וקפקא,
4 מכתבי ברוד לקפקא, רשימות עבור "רופא כפרי", שלושת חוברות יומן פריז של קפקא,
5 "הכנות לקראת חתונה", "חלום" ועוד. בשולי המכתב נכתב באותיות קטנות "אני מקבלת
6 את מתנה זאת" ומצויה חתימת המנוחה.

7
8 27. מסמך מתנה נוסף צורף לדו"ח מנהל העזבון הנ"ל - מכתבו של ברוד למנוחה מיום
9 5.4.1952. במכתב זה, המפורט ביותר, כותב ברוד למנוחה:

10
11 "כבר בשנת 1945 נתתי לך במתנה את כל כתבי היד ואת המכתבים של קפקא השייכים לי.
12 בצוואה משנת 1948 מצוין בסעיף 2 כי כל עזבוני הספרותי, הספרייה של כתבי היד,
13 המכתבים, הרשימות וכו', שייכים לך, ובכך יש לכלול גם את הזכרונות מקפקא, מכתבים
14 וכתבי יד של קפקא, הנמצאים ברשותי ובבעלותי, מהם כבר נתתי לך במתנה והעברתי
15 לידיך את החלק הארי בדמי ימי, תוך שציינתי על גבי התיקיות כי הם רכושך. על מנת
16 למנוע אי בהירות כל שהיא, אציין כאן כמה מהחלקים העיקריים של כתבי יד אלה, של
17 מכתבי קפקא וכן של זיכרונות אליו:

18 (1) כל המכתבים המקוריים של קפקא אלי -

19 (2) כתבי היד של קפקא של "המשפט", "תיאורו של מאבק", "הכנות לחתונה בכפר".

20 העובדה שקפקא נתן לי במתנה את "המשפט" ואת "תיאורו של מאבק" מובנת מתוך

21 אחרית הדבר (עמ' 306) ל"תיאורו של מאבק"...אני מפנה אל רשימת המלאי של ארכיון
22 הכספת אותו הקמתי יחד עם אסתר הופה מאז 1948. אי לכך מהווה "רשימת מלאי" זאת
23 מרכיב בלתי נפרד ממכתב זה.

24 (3) כל שאר כתבי היד של קפקא, על פי רשימה שהוזכרה לעיל, כגון מכתבי קפקא אל
25 אלזה אשתי המנוחה, 4 תיקי מסמכים עם עיתונים וכתבי יד, יומנים משותפים, "הכנות

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרוטפוס הכללי ואח'

- 1 לקראת חתונה", כמו כן, "מכתב אל האב" של קפקא במקור, (בהדפס מכונת כתיבה),
2 כמה דפים בודדים של קפקא את כל אלה נתן לי קפקא במתנה.
3 4) המזכרות לקפקא, הנמצאות בארכיון שוקן בירושלים, שאינן שייכות לעיזבון כתבי היד
4 שלו (כגון עותק ראשוני של מהדורה ראשונה, ביקורות מוקדמות ושאר חומרים שאספתי)
5 מדובר כאן בעיקר במספרים... עפ"י הנוסח המצורף אל גב' שטיינר מ – 2 לאפריל 1952".
6
7 בשולי המכתב מצויה חתימת המנוחה ליד הכיתוב "הנני מקבלת מתנה זאת".
8
9 28. בכספות המנוחה בארץ ובשוויץ, שנפתחו לאחר מאבק משפטי ממושך שלו נדרש בהמשך,
10 נמצאו מעטפות ובהן רשומות, כתבי יד, מכתבים ועוד, בין היתר, של קפקא ועל חלקן של
11 המעטפות רשום בכתבי ידו של ברוד, שהמעטפות על תכולתן שייכות לו והועברו למנוחה.
12 הכל כמפורט באריכות בדו"ח המשותף שהגישו מנהלי עזבונו של ברוד ושל המנוחה מיום
13 24.2.2011.
14
15 29. לכאורה, קיבלה המנוחה במתנה את הכתבים לרבות כתבי קפקא, המפורטים באריכות
16 במכתביו של ברוד אליה משנת 1947 ומשנת 1952. מכתב המתנה משנת 1945 אליו התייחס
17 המנוח במכתבו מיום 5.4.1952 לא נמצא.
18
19 30. אין חולק שמכתבי המתנה לא הוזכרו באף אחת מצוואות המנוח שהוצגו בפני בית המשפט.
20
21 ה. מכתב המתנה שכתבה המנוחה
22
23 31. כעולה מחומר הראיות לא רק ברוד כתב מכתבי מתנה. לדו"ח מס' 3 של מנהל עזבונו
24 המנוחה צורף מסמך בכתב-ידה של המנוחה, בשפה הגרמנית, המופנה לשתי בנותיה מיום-
25 25.8.1970. במכתב זה כותבת המנוחה:
26

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

מתנה

אל בנותיי אניטה רות ויזלר ואווה דורית הופה

למען הסר כל ספק הריני מצהירה בזאת, כי אני הענקתי לכן במתנה בחלקים שווים את המכתבים וכתבי היד וכן רישומים של קפקא ודברים אחרים שניתנו לי במתנה בשנת 1947 וב – 1952 על ידי מקס ברוד באמצעות תעודות המתנה, וכל זאת כבר בחודש מאי 1962.

כתבי היד של קפקא המוזכרים לעיל, וכן אוסף זיכרונותיו של מקס ברוד מקפקא, אינם מהווים, כפי שאני קובעת מפורשות, חלק מעזבונו של ברוד....

כל עוד אני חיה, הנני שומרת לעצמי את הזכות להחליט בעצמי לגבי ההוצאה לאור של כתבי היד, המכתבים, הרישומים והדברים האחרים של קפקא, או במידת הצורך, למכור חלק מכתבי היד...."

32. העתקים של מסמכי המתנה שצורפו לדו"ח הנ"ל ומסמכים נוספים הועברו לבדיקת מומחה להשוואת כתבי יד שמונה ע"י בית המשפט – מר אמנון בצלאל ומחוות דעתו מיום 21.3.2010 עולה שכתבי היד והחתימות על המסמכים הנ"ל הם של ברוד והמנוחה.

33. המכתב הנ"ל נכתב ע"י המנוחה כאמור, עוד בשנת 1970. חרף זאת, לא הזכירה המנוחה עובדה זו בהליך המשפטי שהתקיים בשנת 1973 בעניין עזבון ברוד, בבית המשפט המחוזי, כפי שיפורט בהמשך פסק הדין. עובדה זו לא הפריעה למנוחה להתחייב באותו הליך, באמצעות בא כוחה, שלא לבצע שום דיספוזיציה בשום כתב מכתבי קפקא שהיו בשליטתה.

34. צוואת המנוחה לה נדרש בהמשך נכתבה ונחתמה ביום 17.6.1988. בצוואה זו אין זכר למכתב המתנה הנ"ל.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 התובעת 1 נחקרה ביום 28.6.2010 והעידה: 35
- 2 "ש. כשאת חתמת על ההתחייבות בשנת 1996 לבקשתה של אמא שלך, למי היה שייך
- 3 הארכיון הספרותי של מקס ברוד?
- 4 ת. לאמי.
- 5 ש. כשאמך כתבה בשנת '88 את הצוואה שלה ונתנה הוראות לגבי אותו עיזבון
- 6 ספרותי, גם אז הוא היה שייך לה נכון?
- 7 ת. נכון" (עמ' 48 לפרוטוקול).
- 8
- 9 משמע, העיזבון היה בשליטת המנוחה למעשה עד ליום פטירתה.
- 10
- 11 צוואת המנוחה 1.
- 12
- 13 ביום 17.6.1988 חתמה המנוחה על צוואתה האחרונה בפני שני עדי הקיום: עו"ד ד"ר
- 14 סלומון וולף ועו"ד יונת ספיר.
- 15
- 16 בצוואתה הורתה המנוחה לגבי חלוקת נכסיה וחלוקת הכספים. בסעיף 5 בצוואתה
- 17 התייחסה לעיזבון ברוד: "ביחס לעיזבון הספרותי והמוזיקלי של מקס ברוד המנוח וכן של
- 18 אחיו אוטו ברוד אני מצווה כדלקמן:
- 19
- 20 א. כל אחת משתי בנותי ונכדותי זכאיות לקחת לעצמה 40 מכתבים מתוך העיזבון של
- 21 ברוד, שאותם קיבל מקס ברוד המנוח מסופרים ואישיות אחרות ובמקומם יש
- 22 להשאיר צילומים באוסף.
- 23 ב. כל אחת משתי בנותי זכאית לקחת לעצמה 30 ספרים.
- 24 ג. את ספרית היד של מקס ברוד עם שמו הרשום וכן תיקונים והערות יקבלו
- 25 הספרייה של אוניברסיטת ירושלים – גבעת רם- או מוזיאון שילר הנזכר בהמשך
- 26 וזאת במקרה שיווצר הסכם עם אחד מהמוסדות הללו, שיתואר בהמשך.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ביחס לעזבון הספרותי והמוזיקלי של מקס ברוד המנוח וביחס לעזבון הספרותי
2 של אחיו אוטו ברוד שתי הבנות חייבות להגיע להסכמה חוזית עם הספרייה של
3 אוניברסיטת ירושלים - גבעת רם- או בתל אביב או עם מוזיאון שילר הלאומי -
4 חברת שילר הגרמנית, מחלקת כתבי יד (מנהלים ד"ר אולרין אוטו ד"ר וורנר
5 פולקה במרבאך על נהר נקאר וזאת בתנאים הבאים:
6
7 (אא) ככל שלא נאמר אחרת בצוואה זו יש לשמור את העזבון הספרותי והמוזיקלי הזה
8 במחלקה נפרדת לחלוטין וזאת תחת השם "עזבונו של מקס ברוד".
9
10 (בב) את המשא ומתן יש לנהל לאחר התייעצות עם פרופ' שלום בן חורין, ירושלים,
11 רחוב אריאל 3, ת.ד. 6644. אני מבקשת שבנותי יתייעצו איתו ביחס לשאלה
12 חשובה זו; ככל שיושג הסכם עם מוזיאון שילר הלאומי הנזכר לעיל, אזי מדובר
13 במכירה.
14
15 (גג) ככל שיצלח הדבר לגרום לפרסומים מתוך עזבון זה יש לשלם את סכום זכויות
16 היוצרים נטו ישירות מההוצאה לאור ו/או המוסד לבנותי במטבע המתאים ואולם
17 כל פרסום מותנה בהסכמה מפורשת וחתימה של שתי הבנות.
18 על העזבון הספרותי והמוזיקלי הנזכר להכיל את כל העבודות, המכתבים, המסות,
19 השירים, הסקיצות, ביקורות הספרים, הקומפוזיציות וההערות שהודפסו או לא
20 הודפסו.
21
22 (דד) התיק הנלווה המכיל את החוזים הבסיסיים בין מקס ברוד לבין זלמן שוקן, וכן
23 ההתכתבות עם גברת מריאנה שטיינר, לונדון (אחת מהאחייניות של קפקא)
24 יישאר במשמורת שתי בנותי. החוזים הבסיסיים בין מקס ברוד לבין זלמן שוקן
25 אינם מיועדים לפרסום. את המכתבים של הגברת מריאנה שטיינר למקס ברוד וכן
26 המכתבים הנגדיים של מקס ברוד, המצויים בידיה, ניתן לפרסם בהסכמתה

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 בחלקי תמורה שווים; בהוצאת הספר יש להתבסס על צילומים ולא על המקורות
2 של המכתבים.
3 ...
4 חבילת הניירות עם ההתכתבות של הקומוניסט הצכי לאוש יאנשק – ברוד יבוא (וו)
5 לבעלותה של בתי אוה דורית הופה.
6
7 בתי אניטה רות ויזלר מקבלת 35 מכתבים של המשורר העברי ש. שלום למקס (זז)
8 ברוד. יש להפקיד צילומים שלהם במקום המכתבים המקוריים.
9 ההוראות בסעיף 5 א ביחס ל-40 המכתבים לכל אחת מן הבנות והנכדות אינן
10 נפגעות על ידי ההוראות ב- וו) וב-זז).
11
12 יש לקרוא רחוב בירושלים או בתל אביב על שמו של מקס ברוד, זה הוא תנאי לכל (חח)
13 הסכם עם אחת מהספריות האוניברסיטאיות הנזכרות. כמו כן יש לכלול בכל
14 הסכם עם אחת מן הספריות האוניברסיטאיות הוראה לפיה יש להעמיד כל
15 שנתיים סטיפנדיה על שמו של מקס ברוד לחובתה של הספרייה, וכן פרס מקס
16 ברוד בגין הישג ספרותי בולט גם כן יש להפיק מזמן לזמן סימפוזיון מקס ברוד.
17
18 כל שכר טרחה של עורך דין שיהיו קשורים במשא ומתן ובהסכמים עם אחת
19 הספריות או המוסדות ישולמו ע"י המוסד הנוגע בדבר.
20
21 מותר יהיה למסור את ארכיב ברוד למוסד זה או אחר לפי התנאים הנזכרים לעיל. (טט)
22 המוסד חייב להשתדל לגרום לפרסומים מתוך העזבון וכן להוצאות חדשות של
23 ספרים שכבר פורסמו.
24 ...
25 ככל שלא יהיה כיסוי להוראות הכספיות של עיזבון זה בכספי העיזבון יש לעשות .7

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

שימוש במקרקעין (פרדס) בנתניה... (טעויות הכתיב ככל שישנן הן במקור - ט.ק.פ.).

ז. ההליכים הקודמים

38. בהיות המנוחה יורשת את עזבון ברוד ולאור האמור בצוואתו הגישה המנוחה בקשה למתן צו קיום צוואת ברוד.

39. ביום 22.4.1969 ניתן צו קיום לצוואת ברוד בת"ע 245/69 והמנוחה מונתה כמנהלת עזבונו.

40. היועץ המשפטי לממשלה ע"י עו"ד כרם הגישה בשנת 1973 המרצת פתיחה כנגד המנוחה (תיק ה"פ 1465/73) בבית המשפט המחוזי בתל אביב. עיקרה של המרצת הפתיחה התייחס לעזבון ברוד. כעולה מכתב התביעה סבר היועמ"ש שסעיף 11 בצוואת ברוד והמפורט לעיל אוסר על המנוחה למכור את כתבי היד הכלולים בעזבון ברוד והוא מחייב את המנוחה להסדיר שלאחר פטירתה יופקדו כתבי היד בספריה של האוניברסיטה העברית בירושלים או בספריה העירונית בתל אביב או בגינזך ציבורי בארץ או בחו"ל.

41. בסעיף 4 לכתב התביעה טוען היועמ"ש שלדעתו "כולל העזבון נשוא סעיף 11 כתבי יד של הסופר פרנץ קפקא ז"ל. כתבי יד אלה נמצאו בידי המנוח במשך שנים רבות. אמנם בשנת 1952 כתב המנוח שהוא מוסר כתבי יד אלה למשיבה במתנה. אולם מכיוון שכתבי היד לא נמסרו בפועל על ידי המנוח לחזקתה של המשיבה, לא הושלמה המתנה במסירה והיא בטלה איפוא".

עוד נטען שהמנוחה העמידה למכירה פומבית בחוץ לארץ את כתבי היד ואף מכרה חלק מהם.

בנסיבות אלה התבקש בית המשפט "להצהיר:

א. כתב היד של פרנץ קפקא ז"ל שייכים לעזבון המנוח.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ב. בהתאם לסעיף 11 אסור למשיבה לעשות בכתבי יד אלה כל דיספוזיציה, וכן עליה
2 להבטיח, כי לאחר מותה יעברו כתבי היד בספרייה של האוניברסיטה העברית
3 בירושלים, או בספרייה העירונית בתל אביב או בגנזך ציבורי אחר בארץ או בחוץ
4 לארץ" (הטעויות במקור – ט.ק.פ.).
5
6 42. ביום 1.11.1973 התקיים דיון ראשון בתובענה בפני כב' השופט י. שילה. בדיון זה טען ב"כ
7 המנוחה בהליך ההוא, עו"ד הופמן:
8 "יש שתי בעיות: 1) האם זו מתנה או לא?
9 2) מה פירוש צוואת המנוח שאושרה ע"י בית המשפט ובעיקר פירושו של
10 סע' 11.
11 גרסת יועמ"ש לא יכולה להיות נכונה. המנוח אמר שמשאיר את הכל כולל כל העזבון לגב'
12 הופה. כל זמן שהיא חיה תשלוט בו כרצונה. במידה עשתה כן, עליה לקבוע בצוואה שלה
13 שיורשיה יקבלו תגמולים מסוימים אך השאר יכנס לגנזך...לגבי קפקה אומרים שהייתה
14 זו מתנה שלמה. המנוח ברוד שהיו לו כתבי קפקה כתב מכתבים לגב' הופה שמעניק לה
15 אותם" (עמ' 1 לפרטוקול. הטעויות במקור ט.ק.פ.).
16 בהמשך הדיון נחקרה המנוחה ומציגה את מכתבו של ברוד ממרס 1947 וצילום מכתבו
17 משנת 1952 ומציינת שהכיתוב בשולי המכתב לפיו היא מקבלת את המתנה, נרשם על ידה
18 ועוד העידה: "אינני יודעת מי אמר לי לכתוב זאת, אינני זוכרת, אך אמרו לי שטוב יותר
19 לכתוב זאת" עוד העידה בהמשך: "כתבי יד של קפקה הם שלי ואני שמרתי אותם תחת
20 ידי. זה לא היה עם ספרייתו של ברוד. בד"כ הספרים והמסמכים שלו היו אצלו בדירה פרט
21 לכתבי היד של קפקה. מכרתי כמה מכתבים שנכתבו אל ברוד אך אינני זוכרת בע"פ אילו
22 מכתבים מכרתי. הצעתי למכירה פומבית. לא מכרתי כל מה שמצוין בחוברת הגרמנית
23 (שהציגה גב' כרם) כרגע אינני חושבת לשלוח לגרמניה מכתביו של קפקה" (עמ' 2
24 לפרטוקול מיום 1/11/73. הטעויות במקור ט.ק.פ.).
25 בסיומו של אותו הדיון נתנה החלטת כב' השופט שילה לדחות את המשך הדיון כדי לאפשר
26 לב"כ המנוחה להגיש תצהיר מטעמה באשר לשאלה האם המנוח נתן את כתבי קפקה

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 במתנה לגב' הופה וכדי לאפשר לב"כ היועמ"ש לבדוק את מסמכי המתנה במקור כדי לבחון
2 אם חתימות המנוחה עליהם נכתבו באותה עת שבה נכתבו מסמכי המתנה.
3
- 4 43. בדיון הנדחה, ביום 6.12.1973 הודיעה ב"כ היועמ"ש, כי היא משנה את טיעוניה וכי היא
5 מבקשת לאפשר את הזמנת יורשי קפקא לדיון. לבקשה זו התנגד בא כוחה של המנוחה ואף
6 טען: **"הצעתי שביהמ"ש יתן החלטה שאומרת שזה שייך לגב' הופה בכח מתנה ביהמ"ש**
7 **יפרש סע' 11 שמתייחס רק לעזבון ברוד ואחיו אוטו"**. בהמשך התחייב עו"ד הופמן בשם
8 המנוחה שלא יימכר שום פריט. הדיון נדחה כדי לאפשר הזמנת יורשי קפקא ונתנה ארכה
9 של חדש ימים להגשת טענותיהם.
10
- 11 44. ביום 17.1.1974 התחדש הדיון בהמרצת הפתיחה. ב"כ היועמ"ש הודיעה שפעלה בהתאם
12 להחלטת בית המשפט ושלחה הזמנה לאחייניתו של קפקא הגב' מרינה שטיינר בלונדון.
13 הגב' שטיינר הפנתה את ב"כ היועמ"ש לבא כוחה בארץ וממנו הבינה עו"ד כרם שהיא איננה
14 מתכוונת להצטרף לדיונים.
15 בהמשך אותו דיון נחקרה המנוחה. לטענתה קיבלה את כתבי קפקא בשתי פעמים: חלק
16 בשנת 1947 וחלק בשנת 1952. המנוחה לא זכרה מתי קיבלה כתבים מסוימים. עוד העידה:
17 **"אני לקחתי והוצאתי זאת מהבית שלו, רק כשהוא עבד על זה הבאתי לו זאת. הוצאתי לו**
18 **את זה לעבודה מהכספת שלי ובכתב ידי רשמתי "בשביל עבודה". הבאתי לביתו כדי**
19 **שהמומחה יוכל להסתכל"** ובהמשך העידה: **"את קפקא הוא נתן לי והוא רצה זאת עוד**
20 **לשים בטסטמנט שלו אבל לא היה צריך כי זו הייתה מתנה עוד קודם לכן"** (עמ' 5 ו-6
21 לפרוטוקול מיום 17/1/1974).
22
- 23 45. במסגרת הליכים אלה נשלחו מסמכי המתנה לבדיקת מומחה ע"י ב"כ היועמ"ש אך לא ניתן
24 היה לאשר או לשלול את טענת המנוחה לפיה חתמה על מסמכי המתנה בסמוך לחתימת
25 ברוד עליהם. לשם קביעה כזו צריך היה באותה עת לגרד את המכתב והמנוחה סירבה
26 להתיר זאת.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

46. בנוסף למכתבי המתנה המציאה המנוחה תצהיר מטעם עו"ד ש.פ. האז מיום 11.11.1973 ובו
הצהיר עו"ד האז שביום 28.4.1961 נפגש עם ברוד כדי לשוחח עימו על עריכת צוואתו.
כמוצהר הגיע ברוד לפגישה כשהוא מצויד בטיוטה מודפסת במכונת כתיבה של צוואה.
הטיוטה הייתה בשפה הגרמנית והכילה סעיף אותו תרגם וציטט עו"ד האז כדלקמן:
"10. את כתבי היד והמכתבים של קפקא, כמו מזכרת לקפקא, נתתי כבר בשנת 1945
לגב' אילזה אסתר הופה (המתקראת במכתב הנוגע לדבר: גב' אסתר הופה) ואני אישרתי
את המתנה ב- 2 לאפריל 1952. גב' הופה קיבלה את המתנה הזאת ב- 2 לאפריל 1952.
מכתבי המקורי והעתק ממנו וכן רשימה של ארכיון קפקא דאז בספריית שוקן ירושלים
מצורפים. כמו כן הצהרה התחייבות של גב' הופה לעשות דיספוזיציה של כתב היד של
קפקא רק בצורה כזאת שהוצאה דפיניטיבית פילולוגית לא תיכשל. לגב' הופה הזכות
הבלעדית לקבוע את התאריך להופעתה של ההוצאה הפילולוגית הזאת".
- ממשיך עו"ד האז ומצהיר בסעיף 3 לתצהירו "לפי סימן בעפרון שעשיתי לצד סעיף 10
הנ"ל בטיוטה ומפני שלא הוכנס סעיף על הנושא הנדון לאף אחת מהטיוטות הבאות של
הצוואה, אני מניח שיעצתי לד"ר ברוד המנוח לא להכניס את הסעיף לצוואה מפני
שהנכסים הנזכרים בו נתנו כבר כמתנה בחיים ויש גם תיעוד על הדיספוזיציה הזאת"
(הטעויות במקור, ההדגשה שלי - ט.ק.פ.).
- התצהיר הוגש לבית המשפט ע"י ב"כ המנוחה. ע"ד האז לא נחקר על האמור בו. מכל מקום
ברור מהאמור בתצהיר לאותה מתנה נלוותה התחייבות המנוחה שלא לעשות דיספוזיציה
בכתבים אלא בצורה מסוימת כמפורט לעיל. עו"ד האז מציין שהוא מניח הנחה לגבי
השאלה מדוע לא הופיע דבר נתינת המתנה בצוואה עצמה ועוד לציין שעו"ד האז כנראה לא
ערך את הצוואה אלא רק תרגם את האמור בה לשפה העברית כעולה מהכתוב על גבי
התרגום. עדי הקיום לצוואה היו כאמור עו"ד ד"ר מ.גלרט, וגב' הנרייטה הרשברג.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרוטפוס הכללי ואח'

- 1 במהלך סיכום טענות המנוחה בדיון מיום 17.1.1974 שב עו"ד הופמן וטען שברוד מינה את
2 המנוחה כיורשת יחידה בסעיף 7 לצוואתו והתכוון ש"רק אחרי פטירתה יפקידו את
3 הספרים" (עמ' 6 לפרוטוקול).
4
5 בסיום הדיון הנ"ל ולאחר שנשמעו טענות הצדדים ונשמעה המנוחה נתנה החלטת כב'
6 השופט שילה (להלן: "ההחלטה") ואני סבורה, שחרף ארכה יש להביאה בשלמותה בשל
7 חשיבותה:
8
9 **"החלטה** : המנוח מקס ברוד ז"ל נפטר ב 20.12.1968 וצוואתו הנושאת תאריך 7.6.61
10 קוימה ע"י בימ"ש זה וגב' אילזה אסתר הופה מונתה כמנהלת עזבונו.
11 לפני בקשה של היועמ"ש המופנית אל מנהלת העזבון הנ"ל ובה שתי עתירות:
12 א. להצהרה כי כתבי יד של פרנץ קפקא שהיו בחזקתו של המנוח, שייכים לעזבונו.
13 ב. פרוש סעי' 11 של הצוואה.
14 ב"כ י.מ. מציע לבית המשפט לפרש את הוראות סעיף 11 כמטילות על מנהלת העזבון את
15 החובה להבטיח כי לאחר מותה יעברו כתבי היד של המנוח לספריה של האוניברסיטה
16 העברית או לספריה או מוסד דומה בארץ או בחו"ל.
17 ב"כ היועמ"ש טוען כי חובה זו מגבילה את זכויותיה של מנהלת העזבון להשתמש בכתבי
18 היד הנ"ל בדרך שתשלול ממנה את האפשרות לקיים את הצוואה...דהיינו הפקדת כל
19 כתבי היד במוסד אוניברסיטאי...
20 לגבי העתירה הראשונה, העידה בפני גב' הופה וכמו כן הביאו בפני ראיות בכתב, ובעיקר
21 מכתבים של המנוח מקס ברוד ז"ל, ומהם אני מציין במיוחד מוצגים א' ו- ג'. מוצג א' הוא
22 פתק בכתב ידו של המנוח, הוא מעין אישור כי כל המכתבים של קפקא הממוענים אל
23 המנוח שייכים לגב' הופה.
24 מוצג ג' הוא מכתב מפורט הנושא תאריך 2.4.1952 בו קובע המנוח במפורש כי נתן את כל
25 כתבי היד של קפקא שהיו בידיו לגב' הופה במתנה ואף מסר כתבי יד אלה לידיה. מוצג ג'
26 נושא בשוליו שורה בכתב ידה של גב' הופה שם נאמר: "אני מקבלת המתנה" (-) חתימה

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

1 ותארי 5.4.52 מכתב זה במקורו נמסר ביוזמת ב"כ היועמ"ש לבדיקת מומחה לכתב יד
2 במשטרה במטרה עיקרית לבחון אם תוספת זו שבכתב ידה של הגב' הופה אמנם נוספה
3 באפריל 1952 או שהוספה רק בזמן האחרון לצורך דיון כאן. המומחה לכתב יד הודיע כי
4 אינו יכול לחוות דעתו מבלי שיורשה לגרד את המסמך, גב' הופה התנגדה לכך והמסמך
5 הוחזר אליה כמות שהוא.
6 ב"כ היועמ"ש מבקשת להסיק מסירובה שלגב' הופה לאפשר למומחה לכתב יד לנקוט
7 בכל האמצעים הדרושים לו להגשת חוות דעתו, מסקנה כי אומנם הוספה התוספת הנדונה
8 בתאריך מאוחר יותר וגב' הופה חוששת מגילוי זה. יתכן והדבר אמנם כן - אך לדעתי אין
9 חשיבות לנקודה זו, כי ראשית אמנם לכאורה סביר גם הנימוק לסרוב כי לא רצתה הגב'
10 הופה שמסמך זה שהוא בעל ערך כספי ואולי גם ספרותי ינזק. אך גם אם נניח לרגע אחד,
11 שתוספת הוספה בתאריך מאוחר יותר, או לא הוספה כלל הרי עוד נשאר המכתב של
12 המנוח עם משקלו ההוכחתי הניכר.
13 אינני דן כאן בשאלה אם כתבי יד של קפקא היו שייכים למנוח ויכול היה למוסרם במתנה.
14 כמו כן אינני דן בשאלה אם יש רשות לפרסם דברים שאסרו כותביהם על פרסומם.
15 אם כתבי יד אלה לא היו בבעלות המנוח, הרי בוודאי שלא עברו להיות חלק מעזבונו
16 והשאלה אם שייכים הם לגב' הופה או לאחרים כגון ליורשי קפקא, אף היא איננה נדונה
17 כאן. ב"כ היוע"מ"ש אמנם הזמינה את גב' מריאן שטיינר כיורשת של פרנץ קפקא ז"ל
18 ונתנה לה את האפשרות להופיע בביהמ"ש ולטעון טענותיה אבל גב' שטיינר לא ניצלה
19 אפשרות זו.
20 מה הייתה כוונתו של המנוח בסעיף 11 ? אין סעיף 2 של הצוואה שבו מדבר המנוח בעיקר
21 על ספרים המצויים אצלו והנושאים הקדשות של סופרים בעלי שם, בא לעזור לנו למצוא
22 את כוונתו של המנוח. יתכן וכוונתו הייתה אומנם כפי שטוענת ב"כ היועמ"ש אבל בסעיף
23 11 לא בטא המצווה כוונה כזו בצורה ברורה. סעיף 11 כפי שאני מבין אותו, מאפשר לגב'
24 הופה לעשות בעזבונו בימי חייה כבתוך שלה, ורק כל מה שישאר אחרי מותה יש לנהוג בו
25 בהתאם לרישא של סעיף 11. ההוראות בכיוון זה ברורות, לא נראה לי כי ניתן לפרשם
26 אחרת.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

1 אם רצה המנוח בתוצאה אחרת הרי שלא הצליח לבטא זאת בסעיף 11.
2 מוצהר איפה בהתאם לאמור לעיל".

3
4 החלטה זו סיימה את ההליך באותה המרצת פתיחה ומשלא ערערו עליה, הפכה לחלוטה.
5
6 והנה מצאנו עצמנו דנים בשאלות אלה ואחרות היום, כארבעים שנים לאחר שנתנה אותה
7 החלטה.

8
9 "במקרה של זיכוי ממשי נסגרים תיקי בית המשפט לחלוטין, הם נעלמים לא כן לגבי
10 הזיכוי למראית עין. במקרה זה לא חל כל שינוי בתיק, אלא שנוספו לו מסמכים על החפות
11 מאשמה, על הזיכוי ועל נימוקי הזיכוי. מלבד זאת ההליך נשמר במחזור, התיק מועבר, לפי
12 כל כללי התקשורת הקבועים בין לשכות בית המשפט, אל הערכאות הגבוהות, חוזר אל
13 הנמוכות ומתנוודד כמטוטלת מעלה - מטה – בתנוודות מהירות ואיטיות, תוך עצירות
14 גדולות וקטנות. נסתרות דרכי המשפט. כלפי חוץ נדמה לעיתים שהכל נשכח, שהתיק אבד
15 והזיכוי שלם. אבל יודעי - דבר לא יאמינו בזה. שום תיק אינו הולך לאיבוד, אין שכחה
16 לפני בית המשפט על כל אשר בקרבם; לא האישום בלבד, אלא ההליך המשפטי כולו,
17 לרבות הזיכוי, יושמד, הכל יושמד " (פרנץ קפקא, המשפט, הוצאת שוקן, עמ' 152).

18
19 ח. ההליכים כאן

20
21 49. לאחר שהסתיימו ההליכים בתובענה היא מכרה המנוחה כתבים נוספים של קפקא
22 ומכתבים שכתב סטפן צוויג, סופר מפורסם אף הוא, לברוד.

23
24 50. התובעות הגישו תובענה למתן צו קיום אחר צוואת אמן המנוחה (ת"ע 105050/08).
25

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 בבקשה זו התערב ב"כ היועמ"ש. התערבותו נגעה לקיום הצוואה ככל שהיא מתייחסת
2 לעזבון ברוד, לאור האמור בהחלטה הנ"ל והבקשה הועברה ע"י הרשם לענייני ירושה לבית
3 המשפט המוסמך.
4
- 5 51. בישיבת בית המשפט הראשונה מיום 30.12.2008 הודיעה ב"כ היועמ"ש שאין מניעה מטעמו
6 של היועץ המשפטי לקיים את צוואת המנוחה, למעט החלק המתייחס לעזבון המוסיקלי
7 והספרותי של ברוד ובכפוף למינוי מנהל עזבון לעזבון ברוד. התובעת 1 התנגדה ומשכך, מונו
8 התובעות ועו"ד הלר כמנהלי עזבון זמניים. זאת בנוסף להוראות אחרות הנוגעות לעזבון
9 ברוד המנוח.
10
- 11 52. משהגישו התובעות רשימת עו"ד מהם ביקשו למנות את מנהלי עזבון המנוחה. מונו ב"כ
12 התובעת 1 דאז עו"ד ישעיהו אתגר ועו"ד אליאש כמנהלי עזבון זמניים של עזבון המנוחה.
13
- 14 53. בחלוף זמן, משלא צלחה דרכם של מנהלי העזבון הנ"ל לכנס את עזבון המנוחה, שברובו
15 הופקד בכספות בארץ ובשוויץ ומשביקש עו"ד אליאש לסיים את תפקידו, מונה ע"י ביהמ"ש
16 כמנהל עזבון המנוחה עו"ד קסוטו ובשלב מאוחר יותר מונה בנוסף עו"ד הדר.
17
- 18 54. בינתיים הגישה הנתבעת 3 - הספרייה הלאומית בקשה להצטרף כצד מעוניין ואף נקטה
19 בהליך למינוי מנהל עזבון לעזבון ברוד (ת"ע 100910/09) מאחר שהמנוחה, שמונתה כמנהלת
20 עזבון ברוד לא סיימה את תפקידה ולאור החלטת בית המשפט הנ"ל, לפיה יש להעביר את
21 עזבונו הספרותי של ברוד בהתאם לקבוע בסעי' 11 לצוואתו.
22
- 23 55. כנטען ע"י הספרייה הלאומית, התכוון ברוד להעביר את ספרייתו במלואה לספרייה זו כדי
24 שתשכון לצד ארכיונו של ד"ר מרטין בובר, ד"ר פליקס ולטש ויתר "החברים מפראג".
25 המנוחה הציבה תנאים שונים משך שנים רבות ונמנעה מלקיים את רצון ברוד המנוח.
26 במהלך הדיונים המציא ב"כ הנתבעת 3 תכתובות שונות לאורך שנים ובהן נפרש המשא

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ומתן בין המנוחה לספרייה הלאומית. מתוך המסמכים שצורפו עולה התחייבות הספרייה
2 הלאומית להענקת פרס דו שנתי בסכום של 1,000 דולר (נכון לשנת 1982) בדומה לפרס
3 הניתן למחקר בובר, מתן מלגות לחוקרים שיבחרו לחקור את יצירתו של ברוד. עוד
4 התחייבה האוניברסיטה לקיים תערוכה במלאת 100 שנים להולדת ברוד, לממן קטלוג
5 ולקיים סימפוזיון בינלאומי המוקדש לברוד ועוד.
6 חרף המו"מ הממושך שניהלה המנוחה עם האוניברסיטה העברית לא הגיע המו"מ לכדי
7 סיום והנתבעת 3 צירפה מכתבים שכתב פרופ' ראבה, שהכיר את ברוד ואת המנוחה,
8 למנוחה לאחר שאף המנוחה פנתה אליו בעניין העברת הארכיון והוא כתב לה: **"...נראה כי**
9 **הדברים הם כפי שחששתי: אינך מסוגלת להחליט לעשות עבור מכס ברוד את מה שלא**
10 **רק חבריו מצפים, אלא את מה שגם לך צריך היה להיות מובן מאליו. אם לא יגיע כעת**
11 **להסכם עם הספרייה הלאומית על עזבון מכס ברוד, יחלוף יום הולדתו המאה, ובכך תעשי**
12 **למכס ברוד את השירות הרע ביותר שיכולת לעשות עם איש טוב זה. ככל שאני יכול**
13 **להבין, שיש לך אלף היסוסים ופקפוקים, בכל זאת ברצוני לומר לך, שלטובת מכס ברוד**
14 **את צריכה לדחות אותם... אני מצטער שאני חייב לכתוב לך וכותב לך כה בגלוי, אך עליך**
15 **לדעת את אכזבתי בהיותי שייך למוקיריו של מכס ברוד ותמיד היינו, גברת הופה היקירה,**
16 **בקשר אישי קרוב"** (מכתב מיום 1.6.1983) ודברים דומים כתב במכתב נוסף מיום
17 28.6.1983.
18
19 56. בנסיבות אלה מונה הנתבע 2 כמנהל עזבון ברוד אף לבקשת הנתבע 5 ובהסכמת ב"כ
20 התובעת 1 עו"ד הכהן (עמ' 15 לפרוטוקול מיום 1.10.2009).
21
22 57. הנתבע 2 כמנהל עזבון ברוד הגיש התנגדות לקיום צוואת המנוחה ככל שהיא מתייחסת
23 לקבוע בסעיפים 4 (ז), 4 (טו) ו-5 לצוואתה ולשם קביעת היקף עזבון ברוד
24 (ת"ע 24585-02-10). עוד נטען בכתב ההתנגדות שלאור ההסדר בדבר "יורש אחר יורש"
25 הקבוע בסעיף 11 לצוואת המנוח מנועה הייתה המנוחה מלצוות חלקים מעזבון ברוד
26 לאחרים.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1
- 2 58. הנתבע 4, ביקש אף הוא להצטרף כצד מעוניין לטענתו, ניהלו המנוחים מו"מ אף עימם בכל
- 3 הנוגע להעברת עזבון ברוד אליהם (ת"ע 105052/08) בישיבה מיום 1.10.2009 הודיע ב"כ
- 4 הנתבע 4: "למעשה אנו מבקשים לקיים את הצוואה באופן שייקבע שמרשתי זכאית
- 5 לאותו חלק רלוונטי בעזבון, שלמעשה החלק הנוסף לבקשה היא התנגדות לצירוף וזכאות
- 6 של הצדדים האחרים" (עמ' 5).
- 7
- 8 בישיבה זו, לאחר שהוסכם שהתובענה שהוגשה ע"י הנתבע 4 נוגעת להיקף עזבון, בהסכמת
- 9 ב"כ התובעת 1, ב"כ הנתבעים 3 ו- 5 ומנהל עזבון המנוחה נקבע בהסכמה: "אשר לתובענה
- 10 שהוגשה בת"ע 105052/08 זו תתוקן באופן שתתייחס לשאלת היקף העזבון וזכותו של
- 11 המבקש בעזבון".
- 12
- 13 59. עוד בישיבת בית המשפט מיום 27.12.2009 הורה בית המשפט על פתיחת הכספות שהתנהלו
- 14 ע"ש המנוחה בארץ ובחו"ל. החלטה נוספת בעניין זה נתנה ביום 11.1.2010. הליך זה התעכב
- 15 בשל ערעור שהוגש על החלטות אלה לבית המשפט המחוזי (רמ"ש 21541-01-10) ובוצע רק
- 16 לאחר שנדחתה בקשת רשות ערעור שהוגשה ע"י התובעת 1 לבית המשפט העליון (רע"א
- 17 4556/10).
- 18
- 19 60. ביום 13.6.2010 הגישו התובעות תובענה למתן פסק דין הצהרתי הקובע, כי כל כתביו של
- 20 קפקא שהיו בהחזקת המנוחה שייכים לתובעות ועוד התבקש בית המשפט להצהיר שכל
- 21 ארכיונו של ברוד ניתן לתובעות במתנה ועל כן שייך להן. התובענה הוגשה לבית המשפט
- 22 המחוזי בתל אביב.
- 23
- 24 לבקשת הנתבע 2 ניתנה ביום 18.10.2010 החלטתי לפיה הורתי על העברת התובענה לדיון
- 25 בפני יחד עם תיקי העזבון התלויים ועומדים (תמ"ש 21133-06-10).

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרוטפוס הכללי ואח'

- 1 בהחלטה נקבע, כי הסמכות לדון בשאלת היקף העזבון נותרה ללא הכרעה בפסיקה יחד עם
2 זאת נקבע, כי במקרה דנן מן הראוי שהתובענה תשמע יחד עם התיקים התלויים ועומדים
3 מאחר ו"במסגרת המרצת הפתיחה אשר הוגשה לבית המשפט המחוזי עתידה להתברר
4 שאלת הדין החל על עזבונו הספרותי של המנוח ובכלל זה השאלה אם הייתה המנוחה
5 רשאית לקבוע לגבי הוראות שונות בצוואתה ולהורישו או שמא חלה הוראת הדין בדבר
6 "יורש אחר יורש". שאלות שהן לב לבו של העניין כאן".
7 משכך, כאמור, הועבר הדיון בתובענה לבית משפט זה.
8
- 9 61. בישיבה מיום 15.2.2011 הודיע ב"כ התובעת 1, עו"ד פלדמן, כי התובעות מבקשות לשקול
10 את מחיקת תביעתן הנ"ל. בסמוך לאחר הדיון הודיעו ב"כ התובעות כי התובעות מבקשות
11 למחוק את התובענה ללא חיוב בהוצאות. משכך, לא נדונה התובענה אך שתי הפלוגות
12 המרכזיות בה הפכו לחלק מהפלוגות המוסכמות כמפורט לקמן ובהתאם להודעת ב"כ
13 התובעת אחת בפרוטוקול מיום 15.2.2011.
14
- 15 62. לאור העובדה לפיה טענות הצדדים נוגעות בעיקר לשאלת היקף עזבון ופרשנות סעיף
16 11 לצוואתו, הסכימו ב"כ הצדדים, בדיון מיום 15.2.2011 לגבש את רשימת הפלוגות
17 לגביהן יגישו הצדדים סיכומיהם בכתב. מדובר ברשימת פלוגות מוסכמת על הצדדים
18 ואשר הוכתבה לפרוטוקול כדלקמן:
19 • פרשנות סעיף 11 לצוואת ברוד.
20 • בהנחה שמדובר ביורש אחר יורש מה דינה של המתנה, אם ניתנה, ע"י המנוחה
21 לבנותיה.
22 • האם הייתה רשאית המנוחה לתת הוראות כלשהן בעניין עזבונו הספרותי של ברוד
23 בצוואתה?
24 • מי היורש השני? האם הספרייה הלאומית או גלריה רחבה של יורשים
25 פוטנציאליים?

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • האם העזבון הספרותי עובר ליורש השני במתנה או במכירה?
2 • מה הוא היקף עזבונה של המנוחה ועזבון ברוד.
3 בדיון העוקב מיום 7.3.2011 ביקשו הצדדים להוסיף פלוגתא נוספת – האם קיבלה המנוחה
4 כתבי יד מברוד בחייו. בתום הדיון אושרה הוספת הפלוגתא ונתנה הוראה בדבר הגשת
5 הסיכומים בכתב.
6
7 רשימת הפלוגות הוסכמה כאמור ע"י הצדדים כולם.
8
9 יש לציין כי במהלך ההליכים ניהלו הצדדים מו"מ לסיום ההליכים ארוכי השנים בפשרה
10 ואולם סופו של יום לא הסתייע הדבר.
11
12 **ט. תמצית טענות הצדדים בסיכומיהם**
13
14 64. ראשונות הגישו התובעות את סיכומיהם במשותף. טענותיהם בקצירת האומר הן כדלקמן:
15 • אף אחד מהצדדים איננו טוען כנגד תקפות צוואת המנוחה (למעט סעי' 4 (י), 4 (טו)
16 ו- 5 לצוואה.
17 • המשיב 3 לא נקט בהליך הראוי ולא הגיש התנגדות לקיום צוואת המנוחה. הנתבע 4
18 הגיש כתב התנגדות אך ממנו עלה כי אין אף למשיב 4 התנגדות לקיום צוואת
19 המנוחה לגופה. כך אף באשר לטענות יתר המשיבים.
20 • הגשת כתב התנגדות הינה הדרך היחידה להתנגד למתן צו קיום לצוואה בהתאם
21 לסעיף 67 לחוק הירושה, תשכ"ה - 1965 (להלן: "חוק הירושה") והמשיבים 3 ו- 5
22 לא הגישו התנגדות כקבוע בחוק.
23 • הנתבע 2 לא הגיש תובענה מתאימה בהיות כל התנגדותו מתייחסת לשאלת היקף
24 העזבון. מדובר בתביעה אזרחית רגילה מבלי להתייחס לפורום הנאות להכריע
25 בתובענה ממך זו.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • ברוד העביר את רכושו למנוחה בחלקו בחייו וקבע בסעיף 7 בצוואתו שהמנוחה
- 2 יורשת את כל רכושו. משכך, אין עוד כל עזבון ברוד ולמעשה אין כל מעמד למשיב
- 3 .2.
- 4 • בחינת השאלה אם אכן עסקינן בתנאי של "יורש אחר יורש" לא ניתן לדון בטענה
- 5 ממן זו אלא במסגרת תובענה נפרדת.
- 6 • מאחר ולא הוגשה תובענה נפרדת אין התובעות יודעות מפני מה עליהן להתגונן ואף
- 7 שאלת סמכותו של בית משפט זה להיזקק לתובענה לא נבחן.
- 8 • טענות הנתבעים 2 – 5 התיישנו וקיימת לגביהן מניעות לאור החלטת בית המשפט
- 9 המחוזי שנותרה חלוטה.
- 10 • רמת ההוכחה הנדרשת בתביעות כנגד עזבון גבוהה בהרבה מרמת ההוכחה בהליך
- 11 אזרחי רגיל.
- 12 • אף אם מדובר ביורש אחר יורש אין משמעות לכך מאחר והמנוחה נתנה את העזבון
- 13 במתנה לבנותיה והייתה רשאית לעשות כן. משכך, בעזבון ברוד לא נותר למעשה
- 14 דבר.
- 15 • סעיף 6 לחוק המתנה, תשכ"ח - 1968 (להלן: "חוק המתנה") קובע כי הקנית מתנה
- 16 הינה במסירת דבר המתנה וכך נעשה בענייננו. פתיחת הכספות רק חיזקה טענת
- 17 התובעות לפיה כל כתבי קפקא הועברו במתנה למנוחה ואינם חלק מעזבונה.
- 18 • משך ארבעים שנים עשתה המנוחה בכתבי קפקא כבתוך שלה ואף אחד לא מנע
- 19 זאת ממנה מאחר והחלטת בית המשפט המחוזי הייתה ברורה.
- 20 • המנוחה הינה היורשת הבלעדית של העזבון ברוד, היא "מבצעת על" – מוציאה
- 21 לאור, מחליטה אילו כתבים יתפרסמו מהעזבון.
- 22 • הוראת סעיף 11 בצוואת ברוד הינה הוראה למנהל עזבון כיצד עליו לפעול ולא
- 23 הוראה של "יורש אחר יורש".

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • המנוח בחר במילה "לשמירה" - משמע עזבונו הספרותי יעבור לא זכות קנין אלא
- 2 לשמירה בלבד. זכות הקניין נותרת למנוחה. האחרונה היא שאמורה הייתה לקבוע
- 3 איזו ספרייה ואת תנאי השמירה. משכך, גם יקבע כי מדובר ב"יורש אחר יורש" אין
- 4 מדובר במכירה.
- 5
- 6 65. ב"כ הנתבע 4, עו"ד פלינר הגיש אף הוא סיכומיו בהתאם להחלטת בית המשפט:
- 7 • ההליכים אינם אלא פרי נסיונה של מדינת ישראל להלאים רכוש אשר הורש כדין
- 8 ולהפכו בדרך לא דרך לרכוש המדינה.
- 9 • הנתבע 4 הוא שילוב יחודי בעולם של גנזך, ספרייה ושני מוזיאונים לספרות.
- 10 • במהלך חייה העבירה המנוחה את עזבונו ברוד במתנה לבנותיה. חלק מהעזבונו נמכר
- 11 לנתבע 4 בתמורה ע"י המנוחה והתנהל מו"מ להעברת יתר העזבונו. המנוחה הביעה
- 12 דעתה שהעזבונו צריך לעבור לנתבע 4.
- 13 • המנוחה ציוותה בסעיף 5 בצוואתה: **"ביחס לעזבונו הספרותי המוזיקלי של מקס**
- 14 **ברוד וביחס לעזבונו הספרותי של אחיו אוטו שתי הבנות חייבות להגיע להסכמה**
- 15 **חוזית עם הספרייה של אוניברסיטת ירושלים – גבעת רם – או בתל אביב או עם**
- 16 **מוזיאון שילר הלאומי...ככל שיושג הסכם עם מוזיאון שילר הלאומי הנזכר לעיל**
- 17 **אזי מדובר במכירה".** יש לכבד את הוראותיה מאחר ומונתה ע"י ברוד לקבל
- 18 החלטות בעניין עזבונו. הכתוב מלמד כי הייתה בקשר אישי עם מנהלי מוזיאון
- 19 שילר ואף נקבה בשמם בצוואתה.
- 20 • המנוחה וברוד נפגשו עם נציגי המוזיאון. מאוחר יותר במהלך השנים נפגשה עם
- 21 נציגי המוזיאון והביעה כוונתה הברורה להעביר את העזבונו למוזיאון.
- 22 • ברוד המנוח נחשב כאחד הכותבים החשובים בשפה הגרמנית של המאה ה-20.
- 23 תרומתו לספרות הגרמנית אדירה.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • הנתבע 4 אוחז ברבים מכתבי ברוד, באסופת מכתבים וגלויות שכתב סטפן צוויג
- 2 לברוד ושנמכרו ע"י המנוחה למוזיאון בשנת 1986. המוזיאון לפיכך הוא המקום
- 3 הטבעי לעזובן ברוד.
- 4 • בידי ארכיב שילר מסמכים אשר נרכשו במכירה פומבית הכוללים מכתבים, כתבי
- 5 יד ולחנים מאת מקס ברוד. הארכיב מחזיק, בין היתר, את כתב היד המקורי של
- 6 הספר "המשפט" שנמכר ע"י המנוחה במכירה פומבית.
- 7 • לספרייה הלאומית אין כל עדיפות על מוזיאון שילר.
- 8
- 9 66. תמצית סיכומי הנתבע 3 כדלהלן:
- 10 • יש לפרש את הוראת סעיף 11 לצוואת ברוד ככוללת הסדר של "יורש אחר יורש".
- 11 כך אף נקבע בהחלטת כב' השופט שילה.
- 12 • משכך, לא הייתה המנוחה רשאית לכלול בעזבונה הוראות באשר לעזובן ברוד.
- 13 • המונח "שמירה" בסעיף 11 לצוואת המנוח הכוונה היא שמוסד כמו גנזך איננו
- 14 ממילא יכול למכור את כתבים. מדובר במשמורת לטובת הציבור.
- 15 • בניגוד לקביעת השופט שילה, המנוחה לא הייתה רשאית לעשות בעזובן ברוד
- 16 כרצונה. ברוד נתן לה את החירות לעשות כל פעולה כדי להפקיד את עזבונו בגנזך
- 17 ציבורי אך לא להורישו או לתתו במתנה.
- 18 • אין מעשה בית-דין כנגד מי שלא היה צד להליך. הספרייה הלאומית לא הייתה צד
- 19 להליך בשנת 1974 ולפיכך, החלטת כב' השופט שילה אינה יכולה למנוע ממנה היום
- 20 להשמיע טענותיה.
- 21 • המנוחה לא יכלה לתן את העזבון, כולו או חלק, במתנה לתובעות. בכל מקרה
- 22 ממכתב המתנה עולה כי המדובר רק בכתבי קפקא ולא בכל עזובן ברוד.
- 23 • טענת התובעות לפיה קיבלו במתנה את הכתבים מאמם הינה טענה כבושה אשר
- 24 הועלתה ע"י התובעות בשלב מאוחר של ההליך. כך אף באשר לטענתם שהמנוחה
- 25 קיבלה את כתבי קפקא במתנה מברוד עוד בחייו.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • ממכתב המתנה עולה שלמעשה כוונת המנוחה הייתה לתן לבנותיה את הכתבים
- 2 כמתנה רק לאחר מותה מאחר וציינה במפורש "כל עוד אני חיה, אני שומרת
- 3 לעצמי את הזכות להחליט לגבי ההוצאה לאור של כתבי היד, המכתבים,
- 4 הרישומים והדברים האחרים של קפקא, או במידת הצורך למכור חלק מכתבי
- 5 היד...". מדובר במתנה לאחר מיתה ומשכך בטלה.
- 6 • התובעות הסכימו לפלוגתא לפיה בית המשפט ידון במסגרת ההליך הנוכחי בשאלת
- 7 המתנה משכך, הן מנועות לטעון טענת השתק.
- 8 • על ה"מתנה" שנטען כי המנוחה קיבלה מברוד חל הדין הקודם – הספר השביעי של
- 9 המגילה. בהתאם להוראת סעיף 837 למגילה תנאי יסודי להוכחת קיומה של המתנה
- 10 היא הנטילה. לא הוכחה נטילה ולא הוכחה כוונת הצדדים בעניין זה ויש לזכור כי
- 11 קיים נטל הוכחה כבד לקיומה של המתנה.
- 12 • מכתבי המתנה אינם אלא בבחינת "מתנה מחמת מיתה" המוכרת בדין האוסטרי
- 13 שהיה ידוע לברוד ואין מוכרת בדין הישראלי. אין הכוונה למתנה במשמעות
- 14 המיוחסת לה ע"י התובעות.
- 15 • גם אם יקבע שברוד אכן העניק את כתבי קפקא למנוחה במתנה הרי שמתנתו זו
- 16 בוטלה בצוואתו משנת 1961.
- 17 • הצבת הספרייה של האוניברסיטה העברית בירושלים כגורם הציבורי הראשון
- 18 לקבלת עזבונו הספרותי מלמד על העדפה שהייתה למוסד זה בעיני ברוד.
- 19 • הוראת סעיף 11 המייחסת ל"ארכיון ציבורי אחר בארץ או בחו"ל" חסרת תוקף
- 20 בהתאם לחוק הירושה שכן קיים צורך בקבוצה מוגדרת בעלת היקף מוגבל שתעמוד
- 21 במבחן השיוך הקבוצתי או במבחן הזיהוי הפרסונלי.
- 22 • המנוח התכוון שעזבונו יעבור לספרייה של האוניברסיטה העברית ללא תמורה. כך
- 23 ציינה אף המנוחה בצוואתה.
- 24

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ב"כ היועמ"ש בסיכומיו הסכים כי אכן הוראת סעיף 11 בצוואת ברוד הינה בבחינת תניה
2 של "יורש אחר יורש" וכך אף נקבע בהחלטת כב' השופט שילה.
3 המנוחה עצמה ראתה בהסדר הקבוע בסעיף 11 כהסדר של "יורש אחר יורש" ולכן הצהיר
4 בא כוחה את הצהרתו כמפורט לעיל.
5 באשר לעניין המתנה שנתנה המנוחה לתובעות - בשנת 1962 היה ברוד בחיים ולפיכך לא
6 יכלה המנוחה להעניק לבנותיה את עזבונו במתנה. חרף היותה של הטענה עובדתית נמנעו
7 התובעות מלתמוך אותה בתצהיר ובכך נמנעה חקירתן בעניין זה.
8 היורש השני הוא הקדש ציבורי עפ"י חוק הנאמנות שהנאמן בו הינו הספרייה הלאומית.
9
- 10 68. סיכומיו של מנהל עזבון ברוד המנוח הוגשו לקראת סיום ותמציתם :
11 • גדר המחלוקת גובשה בהסכמה בישיבה מיום 5.2.2011 ומיום 7.3.2011. אין מקום
12 להעלות טענות סף בסיכומים לאחר שגדרי המחלוקת נקבעו בהסכמה.
13 • סעיף 11 בצוואת ברוד קובע הסדר של יורש אחר יורש. כוונת המנוח בעניין זה
14 נלמדת ממכתבו למנוחה מיום 20/1/1957.
15 • המנוח הגביל את יכולת המנוחה בצוואתו לעשות בעזבון "כבתוך שלה". קבע חיוב
16 יורשת בהתאם לסעיף 45 לחוק הירושה וממלא קיימת הגבלה מכח הדין הכללי.
17 • לא ניתן ליורש לקבוע מה יעשו יורשיו בעזבון שירשו. המנוח הגביל את המנוחה
18 בעניין והביע דעתו המפורשת שבנותיה לא תנהלנה את עזבונו.
19 • לא קיימת אפשרות למכור את העזבון הספרותי לגנזך ציבורי. במידה ונקבל את
20 הקביעה לפיה הורה המנוח על הסדר של "יורש אחר יורש" - הגנזך הציבורי יורש
21 ולכן לא ניתן למכור לו את העזבון. אף המנוח נקט בצוואתו במילה "מסירה" ולא
22 "מכירה".
23 • מתוך לשון הצוואה לא ניתן לומר בבירור שהמנוח בחר בחירה ברורה וחד משמעית
24 בגנזך כזה או אחר. אם אכן הייתה לו העדפה כזו, לא היה מותר את אפשרות
25 הבחירה בידי אדם אחר.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • נטושה מחלוקת עזה בעולם הספרות בשאלה אם כתבי ברוד וקפקא מתאימים
- 2 לשמירה בישראל או בחו"ל (גרמניה לצורך העניין) וזאת נוכח עמדתם של ברוד
- 3 וקפקא כלפי העולם היהודי, כלפי ארץ ישראל ועמדתו של ברוד כלפי שואת
- 4 היהודים. יש לשקול את עמדת ברוד וקפקא עצמם כלפי הרעיון והדעות בעניין זה
- 5 רבות. משכך, יש לבחור בקפדנות את הגנזך הציבורי תוך בחינת רמת שימור
- 6 העזבונו, באחריות ותוך הצבת קריטריונים ברורים.
- 7 • בשלב זה לא הונחה תשתית מספיקה להכרעה בשאלת זהות הגנזך הציבורי. משכך,
- 8 בחירת הגנזך תעשה בנפרד, בהתאם להנחיות בית המשפט לאחר גיבוש
- 9 הפרמטרים הנחוצים.
- 10 • הזכויות הכספיות המגיעות למנוחה ולירשיה הן ל"אכילת פירות" בלבד ולא זכות
- 11 רחבה יותר לקבלת תקבול חד פעמי.
- 12 • לטענת הבנות מעמדה של המנוחה בהתאם לסעי' 11 בצוואת המנוח הוא של מנהל
- 13 עזבון. אם נקבל טענה זו אזי היה על מנהלת העזבון להעביר את העזבון לגנזך
- 14 בהתאם לצוואת המנוח ולא להעניק לבנותיה הוראות בעניין זה.
- 15 • השאלה מה היקף עזבונו של ברוד. על התובעות הטוענות שאמן קיבלה את כתבי
- 16 היד במתנה והטוענות כי הן עצמן קיבלו את העזבון במתנה מאמן להוכיח את
- 17 טענתן ויש לזכור שמדובר בנטל כבד ומוגבר.
- 18 • התנהלות התובעות בכל הנוגע לפתיחת הכספות חייבה הליכים משפטיים מיותרים.
- 19 בניגוד לטענת התובעות לא הכילו הכספות שום פריט רכוש אישי וזו הסיבה
- 20 שהדו"ח הוגש ע"י שני המנהלי העזבונו במשותף ולא נערכה כלל רשימה חסויה.
- 21 • כל תכולת הכספות של המנוחה וכל הפריטים המנויים בדו"ח המשותף הם חלק
- 22 מעזבונו הספרותי של המנוח לרבות כתבי קפקא. כך גם ספרים וכתבי יד המצויים
- 23 בדירת התובעת ובית המשפט יידרש להורות באשר לאיתור ספרי העזבון.
- 24 • אשר לטענת התובעות לפיה התקבלו כתבי קפקא במתנה מברוד אף טענה זו איננה
- 25 יכולה לעמוד. עסקינן בנטל הוכחה מוגבר, הטענה נטענה בשיהוי ניכר פרק זמן

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ממושך לאחר תחילת ההליכים. מדובר בטענה עובדתית שאיננה נתמכת בשום
- 2 תצהיר מטעם התובעות וכאשר נחקרה התובעת 1 באשר למתנה שנתנה לה ע"י
- 3 המנוחה סתרה בתשובתה את טענתה לאורך כל ההליך.
- 4 • החלטת כב' השילה לא הכריעה בשאלת המתנות ולפיכך לא נקבע כל ממצא
- 5 פוזיטיבי. משכך, אין קיים מעשה בית דין. מעבר לכך, הצדדים העמידו שאלה זו
- 6 כפלוגתא ועל כן מנועים התובעים והמשיב 1 מלהעלות טענת מעשה בית דין ביחס
- 7 להחלטת כב' השופט שילה.
- 8 • הוראות הדין החלות בעניין המתנה - המגילה. המתנה מסתיימת ומשתכללת
- 9 בנטילה. אם נותן המתנה הולך לעולמו בטרם ניטלה המתנה – בטלה המתנה כפי
- 10 שארע בענייננו.
- 11 • הנטל היה מוטל על התובעות להוכיח את כוונת ברוד לתת את כתבי קפקא למנוחה
- 12 במתנה והן לא עשו כן. נהפוך הוא – הממצאים מלמדים שבשנת 1952, עדיין היו
- 13 הכתבים רכושו של ברוד בהתאם לאמור במכתבו לגבי שטיינר ובהתאם אישורו של
- 14 ברוד לגבי השאלת כתבי יד לקלאוס וואגנבך מיום 28.8.1956.
- 15 • התובעות לא הוכיחו שהכתבים אכן ניטלו ע"י המנוחה.
- 16 • התובעות לא הוכיחו שקבלו את כתבי קפקא ואת העזבון הספרותי של ברוד מאמן.
- 17 אף טענה זו נכבשה זמן רב מאד. זאת ועוד, הוכח שהשליטה בכתבי היד ובעזבון
- 18 נותרו בידי המנוחה עד יומה האחרון.
- 19 • לכל היותר מתנת האם המנוחה לתובעות הינה מתנה מחמת מיתה ודינה להתבטל.
- 20
- 21 69. אחרונים סיכמו טענותיהם מנהלי עזבון המנוחה. מסיכומיהם עולות טענותיהם בקצרה
- 22 כדלקמן:
- 23
- 24 • מההליך עולה ריח חריף של הלאמה. אין זה ראוי שמדינה דמוקרטית תנהל הליך
- 25 שלם שכל מטרתו פגיעה בזכות הקניין של המנוחה ויורשותיה.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • קיים מעשה בית דין. המדינה ניהלה הליך נגד המנוחה ובית המשפט פסק את
- 2 פסקו.
- 3 • ראוי שהדיון יתנהל במשנה זהירות נוכח העובדה שהנפשות הפועלות הלכו לעולמם
- 4 לפני שנים.
- 5 • נקודת המוצא בדיון זה הינו העיקרון של כיבוד רצון המת.
- 6 • כתבי קפקא ועזבונו של ברוד אינם מצויים בחבילה אחת. יש לבחון תחילה אילו
- 7 מתנות נתנו למנוחה. מסמכי המתנה והכיתוב על המעטפות שנמצאו בכספת בשוויץ
- 8 מלמדים שכתבי קפקא הועברו במתנה למנוחה. העובדה לפיה הקים ברוד עם
- 9 המנוחה כספת במשותף ובה הופקדו הכתבים מלמדת בעד עצמה.
- 10 • העובדה שברוד נמנע מלקבוע בצוואתו דבר וחצי דבר המתייחס לכתבי קפקא
- 11 מלמד שהוא ידע היטב שכתבים אלה אינם עוד חלק מרכושו.
- 12 • המתנה שרירה, קיימת והושלמה עפ"י הוראות המגילה. הנטילה עפ"י המגילה אינה
- 13 חייבת להיות נטילה פיזית (ראה: ע"א 32/73 **הינדי נ' הינדי**, פ"ד כז (2) 803 בעמ'
- 14 805 (1973)). די בכך שהמנוחה חתמה כי קיבלה את המתנה (ע"א 5411/93 **אמונה נ'**
- 15 **היועץ המשפטי לממשלה**, פ"ד נ(4) 90 בעמ' 87 (1996)).
- 16 • גם טענות מנהל העזבון לפיהן נתנו הכתבים למנוחה בתנאי אינן יכולות להשמע.
- 17 המגילה אינו מכיר במתנה על תנאי וראה לעניין זה (ע"א 8704/99 בן ציון נ'
- 18 ההסתדרות הכללית של העובדים, תקדין).
- 19 • כב' השופט שילה שמע את המנוחה ולאחר ששמע אותה קבע, כי היא רשאית לפעול
- 20 בעזבון שירשה.
- 21 • בא כח היועמ"ש נמנע באותו הליך מלזמן את עו"ד האז לחקירה חרף ידיעתו
- 22 האישית של עו"ד האז אודות כוונת המנוח בעת עריכת הצוואה.
- 23 • עזבונו של ברוד מוזג עם עזבונו של המנוחה ולכן איננו ניתן עוד להפרדה ראה
- 24 בעניין זה סעיף 145 לחוק הירושה.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 • צו ירושה כוחו יפה כלפי כל העולם כל עוד לא בוטל (סעיף 71 לחוק הירושה). כל
- 2 בקשה לבטל את הצו לא הוגשה ומשכך כוחו שריר ובריר וקיים.
- 3 • החלטתו של כב' השופט שילה מהווה מעשה בית דין. דיון נוסף בשאלות שכב'
- 4 השופט שילה דן בהן כעבור ארבעים שנים כשבית משפט יושב למעשה כערכאת
- 5 ערעור, איננו אפשרי.
- 6 • אין מדובר ב"יורש אחר יורש". הצוואה נוסחה בשנת 1961 ואילו חוק הירושה
- 7 נחקק בשנת 1965. פקודת הירושה לא הכירה בהסדר של "יורש אחר יורש".
- 8 • הצוואה נוסחה ע"י סופר וד"ר למשפטים ואין מקום לנסחה עבורו מחדש.
- 9 • סעיף 11 בצוואת ברוד ברור. כתבי היד של קפקא לא נזכרו בסעיף זה ולא בכדי.
- 10 המנוחה קיבלה אותם במתנה. והם כבר היו בבעלותה. למנוחה ורק לה הוענקו כל
- 11 הסמכויות והזכויות בעזובנו של המנוח.
- 12 • גם לפי סעיף 11 המנוחה הינה בעלים של העזבוון. המנוח ציווה שהעזבוון יעבור
- 13 לשמירה ולא כזכות קניין. המונח "שמירה" מתיישב עם הגדרתו של מונח זה בסעיף
- 14 1(א) לחוק השומרים, התשכ"ז - 1967 (להלן: "חוק השומרים"). למנוחה נתנה
- 15 הסמכות לקבוע מי יהיה הגוף השומר ומה יהיו תנאי השמירה.
- 16 • הספרייה הלאומית ניהלה משך השנים מו"מ עם המנוחה בכל הנוגע לתנאי
- 17 השמירה. משך שנים לא נהגה הספרייה הלאומית כמי שיורש את המנוח. לכל היותר
- 18 ניתן לסווג את התנאי המופיע בסעיף 11 כ"חייב יורש" והמנוחה אינה מאבדת את
- 19 ירושתה אף אם לא מילאה אחר התנאי.
- 20 • המסמכים שנחשפו בכספות בשוויץ, המכתבים שכתב המנוח לרבות בעניינים
- 21 שביקש לשנות מצוואתו, כל אלה אינם מלמדים שהמנוח חפץ בהסדר של "יורש
- 22 אחר יורש".
- 23 • אין מקום לטענת מנהל עזבוון ברוד לפיה זכותה של המנוחה צומצמה בסעיף 11
- 24 לזכות לאכילת פירות בלבד וכי הספרייה הלאומית זכאית כיוורש לקבלת את העזבוון

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 הספרותי חינם אין כסף. פרשנות זו אינה מתיישבת עם הטקסט של הצוואה ואינה
- 2 מתיישבת עם החלטתו של כב' השופט שילה שהפכה חלוטה.
- 3 • גם אם יקבע כי אכן מדובר ב"יורש אחר יורש" ברוד הורה למנוחה לקבוע את
- 4 ההסדרים בעניין עזבונו גם אחרי מותה.
- 5 • סעיף 42 לחוק הירושה הוא סעיף דיספוזיטיבי שניתן להתנות עליו. ברוד התנה
- 6 בקובעו שהמנוחה תתן הנחיות מה יעשה בעזבונו לאחר מותה במידה ולא עשתה כן
- 7 בחייה. משכך, היחידים שיכולים להוציא את צוואת המנוחה לפועל ולמלא אחר
- 8 הנחיות המנוחה בצוואתה הם מנהלי עזבונו.
- 9 • צוואת המנוחה אינה סותרת את צוואת ברוד ומשכך יש למלאה.
- 10 • באשר לשאלה אם נתנו כתבי קפקא לתובעות כמתנה בחיי המנוחה התשובה היא
- 11 שלילית. המתנה מעולם לא הושלמה ולמעשה כתבים אלה נבלעו בעזבונו המנוחה.
- 12 • אף מהטעם שחוק הירושה שולל מתנות אחר מיתה לא ניתן לקבוע שכתבי קפקא
- 13 נתנו לבנות לאור נוסח כתב המתנה והתנהגות המנוחה בפועל.
- 14 • העזבונו הספרותי של ברוד אמור לעבור לגנוז בתמורה שאחרת מה טעם יש
- 15 בהוראת ברוד בצוואתו שהתגמולים והכספים יעברו לבנותיה של המנוחה?
- 16
- 17 עד לכאן תמצית טענות הצדדים בסיכומיהם.
- 18

י. דיון

19
20
21
22
23
24
25

"...אין זה מן הנמנע שיקבל ממנו עצה מכרעת וקבילה, עצה שתורה לו, למשל, לא איך אפשר להשפיע על מהלך המשפט, אלא איך אפשר לפרוץ מתוך המשפט, איך אפשר לעקוף אותו, איך אפשר לחיות מחוצה לו. אפשרות כזו הרי מוכרחה להיות קיימת, ולאחרונה הרבה ק' להרהר בה". פרנץ קפקא, המשפט, הוצאת שוקן, עמ' 204.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 נפנה כעת למלאכה הקשה מכל – מלאכת הפרשנות. למעלה מארבעים שנים חלפו מאז הלך
2 ברוד לבית עולמו, עד עצם היום הזה לא קוימה צוואתו במלואה. משך השנים הרבות בהן
3 כיהנה המנוחה כמנהלת עזבונו של ברוד לא מצא עזבונו מקום משכן קבוע בהתאם לרצונו
4 של המנוח שעליו אין עוררין.
5
6 "זה כלל גדול בדיני צוואות: 'מצווה לקיים את דבר המת'. לפיכך, מצווים בתי משפט בכל
7 אתר לקרוא כל צוואה המובאת לפנייהם ולפרשה פירוש אשר יגלה את כוונתו האמיתית של
8 המצווה ויעמיד אותה על מכונה" ש' ז' חשין, דמויות מבית המשפט (תשי"ג) 259.
9
10 כל הצדדים מסכימים שיש לקיים את רצון המנוחים. עיקר המחלוקת נתגלעה לא רק
11 בשאלת היקף עזבון המנוח אלא אף בפרשנות סעיף 11 לצוואה.
12
13 70. תחילה נפנה לטענות הסף שהעלו התובעות ומנהלי עזבון המנוחה בסיכומיהם והן בעיקרן:
14 • לא הוגשה התנגדות ע"י הנתבע 3 בהתאם לסעיף 67 לחוק הירושה.
15 • לא הוגשה תביעה מטעם הנתבע 2 בנוגע להיקף העזבון.
16 • לא ניתן במסגרת הדיונית הנוכחית לדון בטענת הנתבעים 2, 3 ו- 5 לפיה הורה
17 ברוד בסעיף 11 לצוואתו על "יורש אחר יורש".
18 • עילת התביעה התיישנה.
19 • ספק אם הפורום הנוכחי הוא הפורום המתאים לדון בשאלת היקף העזבונות.
20
21 טענות אלה אינן יכולות להישמע במסגרת הסיכומים כאשר הצדדים כולם בהסכמה תחמו
22 את המסגרת הדיונית וגיבשו את הפלוגות אשר נוסחו בהסכמה והוכתבו לפרוטוקול.
23 משבאו הצדדים לידי הסכמה מה הפלוגות בהן מבוקש להכריע על יסוד החומר הקיים
24 בתיק אין יכולות התובעות והנתבע 1 לטעון את טענות הסף בנוגע לתובענות שהוגשו אם
25 לאו והאם ראויות הן אם לאו. הכלל הוא, כי "משקבעו בעלי הדין את רשימת הפלוגות

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 העומדות לדיון, גודרת סוגיה זו את הסוגיות שבהן ידון בית המשפט ואין להרחיב את
2 הדיון לשאלות משולבות של עובדה ומשפט שלא נכללו באותה רשימה" – אורי גורן,
3 סוגיות בסדר דין אזרחי, מהדורה עשירית, בעמ' 88.
4
5 שאלות הסף שהועלו במסגרת הסיכומים המתייחסות לסדר דין, טענת התיישנות ואף
6 טענות הנוגעות לסמכות עניינית הן טענות שיש להעלותן בשלב מקדמי (ראה לעניין טענת
7 ההתיישנות סעי' 3 לחוק ההתיישנות, תשי"ח – 1958 ולעניין הסמכות העניינית: ספרו של
8 אורי גורן הנ"ל בעמ' 17; רע"א 11183/02 כלפה נ' זהבי, פ"ד נח (3) 49 (2004) וכן ע"א : ע"א
9 1662/99 חיים נ' חיים ואח', פ"ד נו (6) 295 (2002). משלא באו טענות אלה לאוויר העולם
10 במועדן ומשגובשו הפלוגות שבמחלוקת בהסכמה ונתחם הדיון ע"י הצדדים עצמם, אין
11 עוד מקום להידרש לטענות אלה.
12
13 כך אף באשר לטענת הנתבע 1 לפיה קיים מעשה בית דין כאשר הוא עצמו ביקש בדיון מיום
14 7.3.2011 להוסיף פלוגתא נוספת והנוגעת להיקף העזבון שבמחלוקת ולבירור שאלת
15 המתנות (עמ' 125 לפרוטוקול). טענת ההשתק שהועלתה ע"י התובעות בסיכומיהן הינה
16 טענה שבסדרי דין והצדדים בהסכמה רשאים לוותר עליה:
17 **"...בהיות טענת ההשתק טענה שבסדרי- הדין, רשאים בעלי הדין, בהסכמה ביניהם,
18 למנוע חלותו של הכלל. הסכמה אינה חייבת להיות מפורשת ויכולה שתלמד מכללא"** פרופ'
19 נינה זלצמן, **מעשה-בית-דין בהליך אזרחי** (תשנ"א -1991) בעמ' 139.
20
21 חרף הסכמת הצדדים לדון מחדש בשתי השאלות שעמדו להכרעה בפני בית המשפט במחוזי
22 באותו הליך שהתנהל בשנת 1973, הסכמה הנלמדת מרשימת הפלוגות המוסכמת כאמור,
23 אני סבורה שלא ניתן להתעלם מאותה החלטה שהינה בעלת משקל וסופו של יום תוביל
24 אותנו לתוצאה אליה הגעתי אני לאחר בחינת חומר הראיות אך לא אקדים את המאוחר.
25
26

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

72. בעניין טענת התובעות לפיה התיישנה עילת התביעה - אין בידי לקבל טענה זו אף לגופה.
1 אין התובעות יכולות לטעון בנשימה אחת לתוקפה של החלטת בית המשפט המחוזי ומאידך
2 לטעון כי טענות הנתבעים 2-5 התיישנו. החלטת בית המשפט המחוזי קובעת שעם לכתה של
3 המנוחה מהעולם יועבר כל עזבון ברוד לגנזך כמצוות המנוח. כיצד אפוא, התיישנו
4 טענותיהם?
5
6
73. לאחר בחינת טענות הצדדים וחומר הראיות אני סבורה שבין אם נלך בדרך המשפטית
8 שתוו התובעות, ובין אם נאמץ את טענות מנהלי עזבון המנוחה, או טיעוניו המלומדים של
9 מנהל עזבון ברוד סופה של דרך - אותה תוצאה ממש ובמה דברים אמורים יובהר לקמן.
10
11 ממקרא חומר הראיות וטענות הצדדים לא ניתן שלא להרהר בשאלת מעמדו של ברוד.
12 בהתאם לאמור בפרק "מתוך אחרית הדבר של מקס ברוד" ממנו הבאנו לעיל, התבקש
13 ברוד ע"י חברו להשמיד את כל כתביו. ברוד שהבין את גודל יצירתו של קפקא סירב לעשות
14 כן ונטל את הכתבים. אין חולק על העובדה לפיה ברוד הוא שפרסם את קפקא ויצירותיו
15 ויחד עם זאת, מעמדו של ברוד מעולם לא הוגדר.
16 התייחס לעובדה זו כבי' השופט שילה בהחלטתו במפורש עת קבע: " אינני דן כאן בשאלה
17 אם כתבי יד של קפקא היו שייכים למנוח ויכול היה למוסרם במתנה. כמו כן אינני דן
18 בשאלה אם יש רשות לפרסם דברים שאסרו כותביהם על פרסומם.
19 אם כתבי יד אלה לא היו בבעלות המנוח, הרי בוודאי שלא עברו להיות חלק מעזבונו
20 והשאלה אם שייכים הם לגב' הופה או לאחרים כגון ליורשי קפקא, אף היא איננה נדונה
21 כאן".
22 מעיון בחומר עולה שלפחות בתחילה ראה עצמו ברוד למעשה כמנהל עזבונו הספרותי של
23 קפקא. מטענות הנתבע 4 בסיכומיו עולה שבתחילה פעל ברוד על דעת הוריו של קפקא
24 ולאחר מכן על דעת אמו. במכתב שכתב לאחת מיורשות קפקא אחייניתו הגב' שטיינר מיום
25 2.4.1952 ציין ברוד שלמעשה רק הספר "מכתב לאב", "המשפט", זכרונותיו האישיים של

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ברוד מקפקא ומכתביו של קפקא לברוד וכן מזכרות שונות המפורטות במכתב המלאי,
2 שייכות לו ועוד הוא מציין במכתבו "כל השאר שייך ליורשי קפקא".
3
4 עם זאת שאלת מעמדו של ברוד לא הועלתה ע"י מי מהצדדים לא בהליך שהתנהל בפני כב'
5 השופט שילה ולא בהליך שבפני ושאלה זו הייתה ונותרה סתומה.
6
7 נפנה אפוא לבחינת סעיף 11 לצוואת ברוד. צודקים הנתבעים 2 ו 5 בטענתם לפיה עולה
8 מהכרעת כב' השופט שילה שבסעיף 11 לצוואת ברוד נקבעה תניה של יורש אחר יורש.
9
10 התניה של יורש אחר יורש קבועה בסעיף 42 לחוק הירושה וזו לשונו:
11
12 "א) המצווה רשאי לצוות לשניים על מנת שיזכה השני אחרי שזכה הראשון; השני
13 יזכה במות הראשון או בהתקיים תנאי...
14 ב) הראשון רשאי לעשות במה שקיבל כבתוך שלו, והשני לא יזכה אלא במה ששייר
15 הראשון; אולם אין הראשון יכול לגרוע מזכותו של השני על ידי צוואה"
16
17 כב' השופט שילה קבע בהחלטתו: " סעיף 11 כפי שאני מבין אותו, מאפשר לגב' הופה
18 לעשות בעזבונו בימי חייה כבתוך שלה, ורק כל מה שישאר אחרי מותה יש לנהוג בו
19 בהתאם לרישא של סעיף 11". קביעה זו לא באה בחלל ריק. באותו אופן הבינה המנוחה
20 את תנאי הצוואה שהרי בא כוחה בשמה, ציין במפורש בפני בית המשפט אז:
21 " המנוח אמר שמשאיר את הכל כולל כל העזבון לגב' הופה. כל זמן שהיא חיה תשלוט בו
22 כרצונה. במידה עשתה כן, עליה לקבוע בצוואה שלה שירשיה יקבלו תגמולים מסוימים
23 אך השאר יכנס לגנזך..." (עמ' 1 לפרוטוקול כמפורט לעיל).
24 המנוחה עצמה, אם כך, הבינה את צווי של ברוד כצווי של יורש אחר יורש.
25

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 לא ניתן לטעמי להבין אחרת את הצהרת ב"כ המנוחה אז-עו"ד הופמן ואת החלטת כב'
2 השופט שילה שנתנה, בין היתר, על בסיס אותה הצהרה.
3
- 4 75. בהקשר זה יש לראות את החזקה לפיה ציווי לשניים הינו על דרך של יורש אחר יורש
5 בהתאם לקבוע בסעיף 42 לחוק הירושה (ראה לעניין זה: גולדברג, פלומין ושוחט, **דיני**
6 **ירושה ועזבון**, הוצאת סדן, בעמ' 35; ע"א 249/75 **לנה לביא (לבין) לבית דינצ'ס נ' יפה**
7 **ואח'**, פ"ד ל (2) 188 (1976); ע"א 749/82 **מוסטון נ' וידרמן ואח'**, פ"ד מג (1) 278 (1989)).
8
- 9 76. ההלכה היא כאמור, שאין הגבלה על זכותו של היורש הראשון עפ"י חוק, למעט עריכת
10 צוואה. הוא יכול לעשות בירושתו כבתוך שלו, לרבות, לכלות את מלוא הירושה. אומנם הוא
11 יודע על זכותו של היורש השני אך ידיעה זו כשלעצמה אינה יוצרת הגבלה (ראה לעניין זה:
12 ע"א 541/85 **עזבון המנוח יונה רובין ז"ל נ' שמואל לוינ' עו"ד, מנהל עזבון המנוחה רחל**
13 **רייס ז"ל ואח'**, תק-על 89 (3), 667; פרשת ע"א 749/82 **מוסטון נ' וידרמן ואח'**, הנ"ל; ע"א
14 46/89 **רוזן נ' בהט ואח'** (מד (2) 765 (1990) ועוד).
15
- 16 בהתאם להבנת הצדדים אז לפיה מדובר ביורש אחר יורש, המשיכה המנוחה ופעלה בעזבון
17 ברוד ללא כל הפרעה משך למעלה משלשים וארבע שנים.
18
- 19 77. התובעות טוענות בסיכומיהן שיש לכבד את החלטת כב' השופט שילה שהינה בבחינת פסק
20 דין חלוט ומהווה מעשה בית דין בטענתן זו למעשה, הן מקבלות את הקביעה לפיה ירשה
21 המנוחה את ברוד המנוח כירשת ראשונה בהתאם לקבוע בסעיף 42 לחוק הירושה.
22 טוענים מנהלי עזבון המנוחה וטענתם מסברת את האוזן, שהצוואה נכתבה בשנת 1961 חוק
23 הירושה על סעיפי התניות שבו טרם נחקק ומשכך, לא יכול היה המנוח להורות על תניה של
24 יורש אחר יורש ולא ניתן להצמיח זכות יש מאין שעה שהוראה זו לא הייתה קיימת בעת
25 שנכתבה הצוואה (סעי' 126 – 127 לסיכומי מנהלי עזבון המנוחה).
26

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 אין בידי לקבל טענה זו. ראשית: הטענה לא נטענה ע"י המנוחה בשנת 1973 נהפוך הוא,
2 המנוחה הביעה דעתה באשר לכוונת המנוח בסעיף 11 לצוואתו. שנית: סעיף 157 לחוק
3 הירושה קובע מפורשות, כי "מי שמת לפני תחילתו של חוק זה, יחול על ירושתו הדין
4 שעמד בתקפו ערב תחילתו של חוק זה". דהיינו מי שהלך לעולמו לאחר חקיקת החוק יחול
5 על ירושתו חוק הירושה. החזקה הקבועה בחוק הירושה היא שאם מצווה לא שינה צוואתו
6 לאחר חקיקת חוק הירושה, כוונתו הייתה שעל צוואתו יחולו הוראות החוק שנכנסו
7 לתוקפם. סעיף 158 לחוק הירושה קובע את החלת הוראות החוק על צוואות שנכתבו בטרם
8 נכנס החוק לתוקפו ובסעיף קטן (ב) מצייין במפורש: "מי שעשה צוואה לפני תחילתו של
9 חוק זה רשאי לבטלה, אחרי תחילתו, לפי הוראות חוק זה" דהיינו, מצווה שלא שינה
10 צוואתו - משמע הוא מסכים ויודע שצוואתו תקוים ותפורש בהתאם לחוק הירושה.
11
- 12 78. לכשעצמי אינני רואה את פרשנות צוואת ברוד המנוח, עין בעין עם קביעת בית המשפט
13 המחוזי בעניין זה. לטעמי הוראת סעיף 11 ברורה. מחומר הראיות עולה שעזבונו הספרותי
14 היה יקר ללבו מאד. רצונו היה שספרייתו כולה תיוותר כמקשה אחת, תועבר לגנזך ותוערך
15 כפי שהוערכו ספריותיהם של חבריו. ניתן ללמוד זאת מהאמור בסעיף 2 לצוואתו. הוא
16 מתיר לאחותו לקחת עשרה ספרים או כריכי תווים מתוך ספרייתו לפי בחירתה "אבל
17 ספרים שלי, של אשתי, של פרנץ קפקא, פליקס ולטש או פרנץ ורפל וגם ספרים עם
18 הקדשות אלי, לא ילקחו בחשבון לצרכי המתנה, היות וספרים אלה – כחלק מספרייתי
19 המקורית – צריכים להשאר חלק ממנה".
- 20 על יחסו של המנוח לעזבונו, ניתן ללמוד לא רק מההוראות המדויקות שנתן בצוואתו ואליה
21 נשוב בהמשך, אלא ובעיקר ממכתבו אל המנוחה מיום 20.1.1957 המצוטט לעיל ובו הוא
22 מבקש שהמנוחה, עליה סמך ביותר, תיתן הוראות מתאימות לפיהן במידה ולא תמסור את
23 עזבונו הספרותי בחייה כפי שצויה, יטפלו בעזבונו חברו הטוב ד"ר פליקס ולטש או בן
24 חורין שכן רצונו היה שהחלטות שתידרשנה בהקשר לעזבונו תתקבלנה ע"י "...משהו שאני
25 יקר לו...".
26

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ברוד המנוח מצווה שהמנוחה תירש אותו אך למעשה מטיל עליה לשמש כ"מבצעת צוואתי
- 2 היחידה" (סעי' 8) היא היחידה הרשאית להוציא לאור את יצירותיו, יומניו מכתביו
- 3 ורשימותיו. הוא מורה למנוחה להתייעץ בעניין זה עם אחרים אך החלטתה תהיה המכרעת.
- 4 המנוחה יורשת את כל רכושו (סעיף 7 לצוואה) אך בכל הנוגע לעזבונו הספרותי היא מקבלת
- 5 אותו בכפוף לכך שהוא יימסר לשמירה לספריה של האוניברסיטה העברית או לספריה
- 6 הערונית בתל-אביב או לגנזך ציבורי אחר בארץ או בחו"ל. לטעמי התנאי המופיע בסעיף 11
- 7 ברור. המנוח ביקש שעזבונו הספרותי יימסר לאחד הגופים המפורטים בסעיף 11 בתנאים
- 8 שתקבע המנוחה.
- 9 חשיבות כה רבה ייחס המנוח לכך שעזבונו יוותר שלם ויופקד כפי שציווה שטרר וציין זאת
- 10 בסעיף 2 וברישא סעיף 11 לצוואתו, מינה מנהל עזבון חלופי במידה ולא תספיק המנוחה
- 11 לדאוג לכך שעזבונו ישכון לבטח (סעיף 9 לצוואה), קבע את שמות האנשים שעימם על
- 12 המנוחה, וודאי על מנהל העזבון להיוועץ בכל עניין הקשור לעזבונו הספרותי, לפרסומים
- 13 וכו'.
- 14
- 15 79. אכן ברוד ציווה את כל רכושו למנוחה והורה לה לדאוג שיורשיה יקבלו תמלוגים, שכר
- 16 סופרים וכו' אך למקרא צוואתו זו ואף צוואתו הקודמת משנת 1948 והעובדה שביקש
- 17 למנות מי שהוא יקר לו שיטפל בעזבונו הספרותי מלמד שככל שהעניין נוגע לעזבונו – לא
- 18 הייתה למנוח שום כוונה אחרת זולת הפקדתו למשמרת בספריה אותה ראה ראויה או
- 19 בגנזך.
- 20 ברוד עצמו עוד בימי חייו ניהל מו"מ בעניין זה כפי שהעידה הגב' מרגוט כהן בעדותה מיום
- 21 7.3.2011.
- 22
- 23 80. ביסוד פרשנות צוואה – כל צוואה – עומד עקרון העל של הרצון והצורך להגשים את אומד
- 24 דעתו של המצווה. עקרון על זה שואב את כוחו משיקולים חוקתיים של כבוד האדם והוא
- 25 מהווה הגשמתה של אוטונומית הרצון הפרטי ונגזר ממנה. הוא מתבקש מזכות הקניין

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

1 כזכות יסוד והוא מעניק תוקף לרצונו והכרעותיו של אדם ולזכותו לקבוע את חלוקת רכושו
2 ומה יעשה ברכושו לאחר מותו. כך, כדברי כב' השופט מלץ :

3
4 "כל מאבק סביב צואתו של אדם מעלה בצדו את שאלת 'כבוד המת' השלוב בעקרון הכללי
5 של 'כבוד האדם', אשר היה לעקרון על במשפטנו על קבלת חוק יסוד : כבוד האדם
6 וחירותו, בפסיקת בית המשפט זה, לכל אורכה, לפני קבלת חוק היסוד ולאחריה, שזורה
7 כחוט השני העמדה שלפיה בכל הנוגע לצוואות מוענקת חשיבות מיוחדת לרצונו של
8 הנפטר. זאת, על פי הכלל הנקוט בידינו כי 'מצווה לקיים דברי המת'" (ע"א 724/87 כלפה
9 גולד נ' גולד, פ"ד מח (1) 22, 28 (1993)). ביסוד פרשנות הצוואה, קבע כב' הנשיא ברק,
10 "עומדים הרצון והצורך לכבד את רצון המת. צורך זה הוא חלק מהמורשת שלנו. הוא ביטוי
11 לאוטונומיה של הרצון הפרטי, המעוגנת בכבודו של האדם (ראו חוק יסוד : כבוד האדם
12 וחירותו). הוא נגזר מזכות הקניין הנתונה למוריש לעשות בקניינו כרצונו" (ע"א 1900/96
13 טלמצ'יו נ' האפוטרופוס הכללי, פ"ד נג (2) 817, 825 (1999)) (להלן : "פרשת טלמצ'יו").

14
15 אומד דעתו של המצווה הינו הציר המרכזי, הבסיס המנחה בפרשנות ועל כך אין חולק. מכך,
16 המסקנה הינה כי "במתח הפנימי שבין ה'גוף' (הטקסט של הצוואה) לבין ה'נשמה' (אומד
17 דעת המצווה), יש לתן, בפרשנות הצוואה, משקל מיוחד ל'נשמה'" (פרשת טלמצ'יו, עמ'
18 826) וכיצד, איפוא, נלמד על אומד דעתו של המצווה? גם לכך מצאנו תשובה בפרשת
19 טלמצ'יו הנ"ל :

20
21 "על אומד דעתו של המצווה רשאי השופט ללמוד מכל מקור אמין. אין הוא מוגבל ללשון
22 הצוואה. אכן, במרבית המקרים יוכל השופט לדעת כי נפלה בצוואה טעות, שיש בה חסר,
23 כי לא ניתן להגשימה אלא בקירוב או כי יש לפנות לתחליף רק אם יפנה לנסיבות
24 החיצוניות..." (עמ' 835 לפסק הדין).

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 וראה לעניין זה האמור בספרו של שמואל שילה, **פירוש לחוק הירושה תשכ"ה - 1965**
2 הוצאת נבו, בעמ' 459 – 460:
3
4 "אומד דעתו של המצווה עולה "מתוך הצוואה" עצמה, היינו מהצוואה כחטיבה אחת,
5 "מארבע כנפות הצוואה". יש לקרוא צוואה בשלמותה ולנסות להגיע לכוונת המצווה גם
6 כשלכאורה יש סתירות או מעין סתירות בין חלקים שונים שבצוואה. יש לחתור לרעיון
7 העל של המצווה, לתכניתו הכללית. לכן, אפילו אם דבר מסוים משתמע כשקוראים חלק
8 מהצוואה, אם דבר זה איננו עולה בקנה אחד עם האמור בצוואה כולה, יש להעדיף את
9 הפירוש המתיישב עם התכנית הכללית של המוריש לאור צוואתו"
10
11 אינני סבורה שהמנוח כיוון בהוראות צוואתו לתן למנוחה את החופש המוחלט למכור
12 חלקים מעזבונו ולחלקו. ציינתי שהמנוח ביקש לשמור על שלמות עזבונו הספרותי ואני
13 מקבלת בעניין זה את דעתו של מנהל עזבון ברוד לפיה הותיר ברוד למנוחה ובנותיה
14 התובעות את הזכות לקבל תגמולים וזכויות חומריות אחרות והגבילן במכירה וראה לעניין
15 זה ע"א 541/85 **עזבון המנוח יונה רובין ז"ל נ' שמואל לוין**, תק-על 89 (3), 667 (1985).
16 אף אם המנוח לא כתב את הדברים באופן מפורש, העובדה לפיה שמר על הכתבים שנים
17 רבות, הנוסח בו רשם את צוואתו מלמדים כי כוונתו הייתה שעזבונו הספרותי בשלמות
18 יעברו למוסד ציבורי כמפורט בסיפא סעיף 11 לצוואתו (ראה לעניין ההוראה המשתמעת
19 ע"א 1182/90 **שחם נ' רוטמן**, פ"ד מו (2) 330 (1992) וכן ברע"א 3130/05 **יורשי המנוח אנט**
20 **רבינוביץ ז"ל נ' האפוטרופוס הכללי**, תק-על 2006 (3), 4253).
21
22 81. הגענו לחציה של דרך. בין אם נלך לשיטתי ובין אם נלך לשיטת כב' השופט שילה עזבונו של
23 המנוח, אם לא הופקד בספרייה או גנוז בחיי המנוחה הגיע זמנו שיופקד כעת. אינני סבורה
24 שניתן להתעלם, חרף הסכמת הצדדים מהחלטתו של כב' השופט שילה ועל כן כל שנתר
25 הוא לקבוע את היקף העזבון ואת זהות היורש השני.
26

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

82. שאלת היקף העזבון מובילה אותנו לשאלת המתנות. מה דינם של כתבי המתנה?
אף שאלה זו עמדה להכרעה בפני כב' השופט שילה ומהחלטתו עולה שעמדתה של המנוחה בעניין זה לא התקבלה. בית המשפט לא קבע שאכן ניתנו כל כתבי קפקא במתנה למנוחה, חרף מכתבי המתנה, עדות המנוחה ותצהירו של עו"ד האז, נהפוך הוא, כב' השופט שילה העלה את השאלה אם היו כתבי קפקא שייכים לברוד אך קבע במפורש, כי אינו נדרש להכרעה מאחר והתוצאה הינה שכל עזבונו של המנוח שחלקו מפורט בסעי' 2 לצוואתו יעבור לשמירה בספרייה או בגנזך בהתאם לאמור בסעיף 11 לצוואתו של ברוד. החלטתו של כב' השופט שילה כוללת את הכתבים כולם נוכח דברי ב"כ המנוחה עו"ד הופמן וכך אני מבינה את החלטתו.
83. הוא שאמרנו - התוצאה אותה תוצאה, אך מבלי להידרש לסוגיית המתנה לא נוכל ומדובר בשאלה שאיננה פשוטה כלל ועיקר. אכן נכתבו מסמכי מתנה אך בחינת התנהלותו של ברוד כמו התנהלות המנוחה מלמדת שספק אם מדובר במתנה במובן של מסירת חפץ או זכות בהתאם לסעיף 1 ו- 2 לחוק המתנה דהיינו, מתוך כוונת הנותן שלא תיוותר לו עוד כל זכות במה שניתן למקבל. הן ברוד והן המנוחה כתבו על נתינת המתנה אך הותירו את בידיהם זכויות המוקנות לבעלים. המנוחה עשתה כן במפורש ולכך נדרש בהמשך, ועל כוונתו של ברוד ניתן ללמוד במשתמע.
84. כזכור הוצגו בפנינו (ואף בפני כב' השופט שילה) שני מכתבי מתנה: האחד משנת 1947 והשני, מפורט יותר משנת 1952 ובו כתב ברוד: **"כבר בשנת 1945 נתתי לך במתנה את כל כתבי היד ואת המכתבים של קפקא השייכים לי. בצוואה משנת 1948 מצוין בסעיף 2 כי כל עזבוני הספרותי, הספרייה של כתבי היד, המכתבים..."**
- אין חולק שמכתב המתנה משנת 1945 לא נמצא. התובעות מבקשות ללמד שנפלה למעשה טעות סופר במכתב משנת 1952 ולמעשה התכוון ברוד למכתב המתנה משנת 1947 (סעיף

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 140 (לסיכומים) אך עיון בתצהירו של עו"ד האז אשר הוגש לבית המשפט המחוזי במסגרת
2 ההליך שם, מצהיר עורך הדין, כי לפגישה עימו הביא המנוח טיוטה מודפסת במכונת כתיבה
3 של צוואתו וכי בטיטה זו נרשם שנתן במתנה למנוחה את כתבי היד של קפקא בשנת 1945.
4 משמע - אין מדובר בפליטת קולמוס.
5
6 שאלה נוספת נשאלת אם אכן ניתנה המתנה בשנת 1945, מדוע היה צורך לתתה פעם נוספת
7 בשנת 1947 ופעם נוספת בשנת 1952? ושאלה נוספת היא כיצד ניתן לתת במתנה דבר שאיננו
8 עוד שלך ואשר, כפי שציין כב' השופט שילה, לא ברור אם היו כתבי היד שייכים למנוח ואם
9 יכול היה לתתם במתנה מלכתחילה.
10
11 בעובדה אחת אין לי ספק. המנוח ראה בכתבים אלה רכושו ונהג כבעלים גם לאחר שכתב
12 את אותם מכתבים.
13 רשימת המלאי מארכיון קפקא מודפסת ודף מודפס הכולל הערות בכתב ידו של ברוד
14 והנושא את חתימתו מיום 19.3.1952 (כשבועיים לפני שנכתב כתב המתנה השני אך לאחר
15 שנכתב כתב המתנה משנת 1945, וודאי משנת 1947) ובו כתוב:
16
17 **"מס' 2,4,13,14 והחלק ממס' 9 המסומן ב-* הינו רכושי ונמצא עתה ברשותי. מספר -22**
18 **27 הינו רכושי ועדיין נמצא באופן זמני בארכיון שוקן; וכן מס' 13 ו- 14 אינם מכילים כתב**
19 **יד ספרותי של קפקא. הנני מאשר נכונות רשימה זאת.**
20 **ערוך על ידי**
21 **תל אביב 1952**
22 **מקס ברוד**
23 **(על החתום)"**
24
25 ביום 2.4.1952 כותב ברוד מכתב לגבי שטיינר אחייניתו של קפקא בדבר מצבו של עזבון
26 קפקא. בסיומו של המכתב מציין ברוד: **"מבין המספרים המוזכרים 2, 4, ו-9 ב' הם**

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 רכושי; 13, 14, 22-27 אינם שייכים לעזבון קפקא אלא אני הפקדתי אותם שם בעצמי
- 2 ובאופן זמני. כל השאר שייך ליורשי קפקא".
- 3
- 4 זאת, שלשה ימים לפני שנכתב מכתב המתנה השני.
- 5
- 6 שנים לאחר מכן, ממשיך ברוד ומתייחס לכתבים אלה כאל כתבים המצויים בבעלותו. ע"י
- 7 מנהלי העזבונות נמצא תצהיר של ברוד, חתום על ידו, לגבי השאלת כתבי יד לקלאוס
- 8 וואגנבאך מיום 20.8.1956 ובו הצהיר ברוד:
- 9 "העמדתי לרשותו של מר קלאוס וואגנבאך, באופן זמני, בדירתי, כתבי יד של קפקא
- 10 ואודותיו, וכן זכרונות לקפקא, מכתבים של קפקא וכן את המכתבים שלי לקפקא, למטרת
- 11 מחקר כאן, לרגל שהותו כחוקר (בדירתי), אולם מבלי שנתתי לו בכך אישור לזכויות
- 12 פרסום (ללא עוררין) ומבלי שנתתי לו במתנה אף אחד מהמסמכים, למעט הסיכון השנתי
- 13 של 1909".
- 14 אינני סבורה שמסמכים אלה הונחו בפני כב' השופט שילה בעת שמיעת ההליך בפניו.
- 15
- 16 ברור אם כן שבשנת 1956 היו כתבי היד של קפקא וכתבים אחרים בידיו של ברוד. ברור
- 17 שברוד ראה עצמו כמי שיכול לתת לחוקרים אחרים רשות לעיין בכתבים, וכן ביכולתו
- 18 לאפשר פרסום או לתן אותם במתנה.
- 19 לא רק ברוד נהג כמי שהכתבים שייכים לו, גם המנוחה נהגה כך. עובדה היא שכל עוד היה
- 20 ברוד בחיים, לא פעלה המנוחה בכתבי קפקא כבעלת הזכויות ולא מכרה מאומה מכתבים
- 21 אלה או מספרייתו של ברוד.
- 22
- 23 זאת ועוד, מי שניהל את ארכיון קפקא עד יומו האחרון היה ברוד.
- 24

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 ואחרון אחרון – סעיף 2 לצוואת ברוד. נשאלת השאלה מדוע טרח ברוד לציין בסעיף 2
2 לצוואתו משנת 1961 שספרים של פרנץ קפקא יישארו חלק מספרייתו המקורית אם אכן
3 מסר את כל כתביו במתנה כמעט עשור קודם?
4
5 צודק ב"כ מנהל עזבון ברוד בטענתו לפיה על המתנות הנטענות הנ"ל חלות הוראות המגילה, 86.
6 מאחר וחוק המתנה נכנס לתוקפו ביום 1.10.1968 והוראת סעיף 8 לחוק מורה, כי עד למועד
7 זה יחולו על מתנה ועל התחייבות לתן מתנה הוראות הדין הקודם.
8 המגילה מציבה דרישות מחמירות בהרבה להיווצרות מתנה מאשר חוק המתנה. הוראת
9 סעיף 837 בשער הראשון, על שאלות בקשר המתנה, בפרק הראשון של המגילה קובע:
10 "מתנה נקשרת בהצעה וקבלה ונגמרת בנטילה" כל עוד לא הושלמו עד תום שתי הפעולות
11 הן של ההקניה והן של הנטילה המתנה אינה משתכללת ועם מותו של ברוד – מתבטלת
12 (סעיף 849 למגילה).
13 יש להדגיש כי גישת המגילה בנוגע ליצירת חוזה מתנה היא דווקנית. עמד על כך פרופ' ג.
14 טדסקי במאמרו: **אגב התמורה**, הפרקליט, כרך יח, עמ' 29 בעמ' 34: " **לעומת שיטות**
15 **המשפט המודרניות, אין המגילה מכירה בשום דרך אשר לפיה אפשר יהיה לערוך מתנה**
16 **מחייבת אף לפני המסירה**".
17 נטל ההוכחה המוטל על התובעות מוגבר. כידוע בתביעה נגד עזבון ומן העזבון נדרש נטל
18 שכנוע גבוה מאשר בדיון אזרחי רגיל (ראה לעניין זה: ע"א 323/86 **לרנר נ' ניב**, נבו ההוצאה
19 לאור בע"מ, (1986) סעיף 6 לפסק הדין; 300/64 **ברגר נ' מנהל מס עזבון**, דינים עליון (1965)
20 30 (1); ע"א 843/87 **כוכב נ' עזבון המנוח חירטוש ז"ל**, נבו ההוצאה לאור בע"מ (1987)).
21 המסמכים הנוספים אותם פירטתי לעיל, לא היו כאמור בפני כבי' השופט שילה. המסמכים
22 שהוצגו והמנוחה שהעידה בפניו לא היה בהם די כדי שיקבע באופן חד משמעי שכתבי קפקא
23 אכן שייכים למנוחה.
24 מהמסמכים שהוצגו לרבות המסמכים שנמצאו בכספות מתעורר ספק באשר לקיום רכיב
25 הנטילה במתנה. נוכח רמת נטל ההוכחה הנדרש אינני סבורה שהתובעות עומדות בה. מנהל
26 העזבון טען לעניין הכספת המשותפת - ראשית אינני יודעת אם באותה עת אכן זה היה

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 המצב. שנית, בהתאם לפסיקה באותה עת אין די בעובדה שהכספת משותפת כדי להצביע על
2 נטילה או על בעלות וראה לעניין זה פסק דינו של השופט קיסטר בעניין תא (ת"א) 2072/57
3 ישראל לוי מנהל עזבון נ' אייזנברג ואח', פס"מ יט 43 עמ' 50 וכן תא (ת"א) 2419/58
4 הלוואה וחיסכון יפו תל אביב נ' מילכה שלו ואח', פס"מ כ' עמ' 323 (1959).
5 יחד עם זאת, כאמור, אני סבורה שהחלטת כב' השופט שילה מכוונת לכלל ספרייתו של
6 ברוד, לרבות כתבי קפקא וממלא היינו מגיעים, כפי שצינתי ברישא פרק זה, לאותה
7 תוצאה ממש.
8
9 87. אשר למתנה שנתנה ע"י המנוחה לתובעות, אין לי אלא לאמץ בעניין זה את טענות ב"כ
10 מנהל עזבון המנוחה ומנהל עזבון המנוח.
11 בעת שטענה המנוחה בבית המשפט המחוזי בעניין המתנות שקיבלה, לא נאמר ולו בחצי פה,
12 שכתבים אלה אינם שלה עוד ולמעשה כבר איננה בעל הדין הנכון היחיד בתובענה ככל שהיא
13 מתייחסת לכתבים אלה.
14 כעולה מכתב המתנה עליו חתמה המנוחה העבירה המנוחה את כתבי היד שקיבלה מברוד
15 לשתי בנותיה בחלקים שווים וזאת עוד בשנת 1962 כשברוד היה עדיין בחיים.
16 בהמשך כתב המתנה ולאחר שעפ"י הצהרתה הכתבים כבר לא היו שלה, ממשיכה המנוחה
17 וקובעת שהיא שומרת לעצמה "את הזכות להחליט לגבי ההוצאה לאור של כתבי היד,
18 המכתבים, הרישומים והדברים האחרים של קפקא, או במידת הצורך, למכור חלק מכתבי
19 היד...". כיצד ניתן לשמר זכויות בעלות במתנה הניתנת בכלל ובמתנה שכבר ניתנה שנים
20 רבות קודם בפרט?
21
22 88. עובדה היא שהמנוחה שימרה בידה את מלוא הזכויות בכתבים והתובעת 1 העידה כמפורט
23 לעיל שעזבונו של ברוד היה שייך למנוחה גם בשנת 1996. עובדה היא שהכספות ובהן תכולת
24 עזבון ברוד וכתבי קפקא נותרו ע"ש המנוחה עד לפטירתה. המתנה מעולם לא הושלמה.
25

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

89. דומה שאין צורך להכביר מילים בעניין מתנה זו של המנוחה לבנותיה. למעלה מהצורך יש לציין שמתן מתנה ע"י יורש ראשון שכל מטרתה להבריח נכסים מהעזבון כדי שלא יפלו בידי היורש השני הינה פעולה המתבצעת בחוסר תום לב ובכל מקרה קיימת זכות עקיבה וראה בעניין זה: ע"א 311/81 **באומן נ' נתן** פ"ד לח (4) 320 (1984); פרשת **עזבון המנוח יונה רובין ז"ל** הנ"ל וכן 598/75 **רזניק נ' רזניק** פ"ד לו (1) 749 (1976).
- גם אם אכן היה מדובר במתנה עדיין שמורה ליורש השני זכות העקיבה. בעיקר נוכח רצונו המוצהר של המנוח בצוואתו באשר למה שיעשה בעזבונו הספרותי.
90. מעניין בהקשר זה לציין את דברי ב"כ עזבון המנוחה בסעי' 206 – 207 לסיכומיהם. בהתייחסם למכתב המתנה שכתבה המנוחה לבנותיה מציינים מנהלי העזבון שהמנוחה טרחה לציין, כי "כל עוד אני חיה, הנני שומרת לעצמי את הזכות להחליט בעצמי לגבי ההוצאה לאור של כתבי היד, המכתבים, הרישומים והדברים האחרים של קפקא..." וכי גם בייפוי הכוח שערכה המנוחה, בו חולקו הרווחים בינה ובין בנותיה, צוין ע"י המנוחה, כי הבנות "מייפות בזאת את כוחה של אמנו, הגב' אילזה אסתר הופה, להחליט לפי שיקול דעתה, בכל ימי חייה, לגבי פרסומם של הטקסטים המקוריים של קפקא" וכך קובעים מנהלי עזבון המנוחה: " העולה מהאמור הוא, כי הגב' הופה, כפי שביקש ממנה ד"ר ברוד (אפילו לשיטתם של הספרייה הלאומית, האפוטרופוס ועו"ד סול נוכח עמדתם ביחס להיקף עזבונו), הותירה את השליטה ולמעשה את הבעלות בכתבי קפקא בידיה שלה - וזאת באופן התואם את צוואת ברוד, שהעניקה לה זכות בלעדית להחליט מה ייעשה בכל העזבון הספרותי". לשיטתם ידעה המנוחה, אם כך, שכתבי קפקא הם חלק מעזבונו הספרותי של ברוד, ולכן דאגה לשמר את הבעלות בידיה.
91. לגופה של טענת המתנה לבנות טענו ב"כ מנהלי עזבון המנוחה כי בכל מקרה מדובר בהתחייבות לתת מתנה שתוקנה לאחר מותה של המנוחה ומשכך בטלה לאור הוראת סעיף 8(ב) לחוק הירושה.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 אני סבורה מכל הטעמים שפורטו לעיל ניתן לקבוע שכתבי קפקא, כמו עזבון ברוד לא נתנו
2 לתובעות במתנה ובכל מקרה עזבון ברוד כולו על כתבי קפקא שבו יעבור בהתאם להחלטת
3 כב' השופט שילה לספרייה או לגנזך כפי שקבע המנוח בצוואתו.
4
- 5 92. נותר להתייחס לטענת ב"כ היועמ"ש לפיה הזוכה השני עפ"י צוואתו של ברוד הוא הקדש
6 ציבורי בהתאם לחוק הנאמנות וכי הנאמן בו הוא הספרייה הלאומית.
7
- 8 צוואת ברוד נערכה ונחתמה בשנת 1961 ומשכך יש לבדוק אם יצר ברוד הקדש תקף בסעיף
9 11 לצוואתו בהתאם לפקודת ההקדשות לצרכי צדקה שחלה אותה עת (להלן: "פקודת
10 ההקדשות").
11
- 12 בהתאם לסעיף 2 (1) לפקודה הנ"ל רואים בנכסים נכסי הקדש אם רצופה לזכות הבעלים
13 התחייבות לעשות בהם שימוש לצרכי צדקה, כאשר המונח צרכי צדקה מוגדר בהמשך
14 הסעיף באופן נרחב כך שהוא כולל אף מטרות חינוכיות תרבותיות וכדומה.
15 סעיף 3(2) לפקודת ההקדשות קובע, כי הקדש נוצר משהודיע המקדיש בוודאות מספקת
16 שיש ברצונו ליצור הקדש, תכלית ההקדש ונכסי ההקדש. הפקודה מאפשרת יצירת הקדש
17 בצוואה אף ללא העברת בעלות בדרך של מסירה (סעיף 3 (ב)).
18
- 19 94. כב' השופט שילה קבע בהחלטתו, כי לאחר אריכות ימיה של המנוחה יש לנהוג במה ששיירה
20 מעזבון ברוד בהתאם לרישא של סעיף 11 לצוואתו. לפיכך, נבחן אם יש בהוראת סעיף 11
21 כדי להקים הקדש בהתאם לפקודת ההקדשות.
22 מעיון בסעיף 11 לצוואה עולה שהמנוח ערך הבחנה ברורה בין הנכסים הרוחניים עצמם לבין
23 הזכויות החומריות הנובעות מכתבים אלה. באשר לזכויות החומריות צווה המנוח, כי
24 ישתייכו ליורשיה של המנוחה. באשר לכתבי היד, המכתבים הניירות והמסמכים האחרים
25 (הם הנכסים הרוחניים) צווה המנוח שאלה ימסרו לשמירה בידי האוניברסיטה העברית
26 בירושלים או הספרייה העירונית בתל אביב או גנזך ציבורי אחר בארץ או בחו"ל.

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 קבוצת זו מוגדרת דיה כדי להוות נכסי הקדש בהתאם לפקודה.
2 הרכיב השני ליצירת ההקדש בהתאם לפקודה הוא רצונו של יוצר ההקדש ליצור הקדש.
3 רצונו של המנוח ליצור הקדש נלמד מההבחנה הברורה שערך המנוח בצוואתו בין הנכסים
4 הרוחניים לבין הזכויות החומריות הנובעות מהם. המנוח הורה שהנכסים הרוחניים ימסרו
5 לשמירה בידי אחד המוסדות שפירט ואילו הזכויות החומריות ימסרו ליורשי המנוחה.
6 בסעיף 11 נוקט המנוח בלשון שאינה משתמעת לשני פנים. המנוחה יורשת את עזבונו "אבל
7 היא תהיה חייבת לדאוג לזה שאחרי מותה יגיעו הזכויות והתביעות החומריות כגון: שכר
8 סופרים, תמלוגים וכו' ליורשיה או למקבלי מתנותיה אבל כל כתבי היד, המכתבים,
9 הניירות, והמסמכים האחרים הנזכרים בפסקה הראשונה של סעי' 11 לעיל ימסרו
10 לשמירה".
11 נוסח הציווי הכולל לשון חיוב והמורה על מסירת הכתבים לשמירה מצביעים על רצון ועל
12 גמירת דעתו של המנוח לייחד את הכתבים הנ"ל למטרה ספציפית.
13 ומה היא המטרה? שמירת נכסים אלה כפי שקבע המנוח בסעיף 11 עצמו. רצונו של המנוח
14 לשמר את הכתבים ידוע אף לתובעות והן מציינות בסעיף 227 לסיכומיהן שהמסקנה
15 הברורה העולה מניתוח צוואותיהם של ברוד ושל המנוחה, כי יש לבחור מתוך המוסדות
16 המפורטים "את המוסד הראוי והכשיר ביותר לשמירה ראויה של כתבי מקס ברוד ז"ל...".
17
18 95. כעולה מחומר הראיות שחלקם מצוטטים במלואם לעיל, מאורח ומאורעות חייו ומערכת
19 יחסיו עם קפקא עולה בבירור מפעל חייו של ברוד - שמירת הכתבים לא רק שלו אלא אף של
20 קפקא (על אף הוראותיו להשמידם) של אחיו אוטו ושל אחרים. ברוד ייחס משמעות כבירה
21 לשמירת הכתבים הללו ועל כן ציווה על המנוחה לעשות כן ואם לא תעשה כן בחייה יצר
22 המנוח מנגנון חלופי שיבטיח את המשך מפעל חייו.
23 בעניין זה קבע בית המשפט העליון שהמחוקק איננו דורש ביטוי מסוים של כוונה ליצור
24 הקדש ואין חייבים לעשות שימוש במונחים כגון הקדש או נאמנות, די אם הכוונה הובעה
25
26

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 בצורה ברורה מתוכן המסמך ובמילותיו של כב' הנשיא שמגר (כתוארו אז) בע"א 477/88
2 היועמ"ש נ' אוניברסיטת תל אביב, פ"ד מד (2) 476 (1990) בעמ' 480 ;
3
4 " דרישת החוק איננה מתייחסת לכך שיוצר ההקדש יביע את רצונו ליצור הקדש במובנו
5 הטכני - הפורמלי של המונח; די לענין תחולת החוק, שהמקדיש יביע את כוונתו ליצור
6 הקדש על פי משמעותו המהותית-תוכנית, היינו, כי יורה על הקדשת נכסים לטובת נהנה
7 או למטרה אחרת... כפי שמוגדר ברישא לס' 17(א). הפועל היוצא המשפטי נובע
8 אוטומטית מיצירת המסגרת העובדתית הנושאת את התכונות שהחוק מתייחס אליהם".
9
10 וראה לעניין זה אף את ע"א 4660/94 היועמ"ש נ' משה לישיצקי, פ"ד נה (1) 88 (1999).
11
12 96. אכן, מנוסח סעיף 11 לצוואת ברוד עולה שהמנוח קבע למעשה כי היורש השני הוא הקדש
13 ציבורי בהתאם לפקודה. למעלה מהצורך נציין שגם אם קיים ספק בדבר קיום יסודות
14 ההקדש בסעיף 11 הנ"ל, ניתן לרפאו עפ"י הוראות סעיף 37 לפקודה שקובעות, כי אם סבר
15 בית המשפט על יסוד מסמכים שהוגשו לפניו שנכסים מוחזקים ביד בעליהם על יסוד
16 התחייבות להקדישם לצרכי צדקה יוכל בית המשפט להכריז על קיומו של הקדש ראה
17 לעניין זה ע"א 5533/98 אגודת ישיבת השרון הרצליה – רמת השרון נ' שמואל סגל, פ"ד נד
18 (4) 538 (2000).
19
20
21 97. ממשך ב"כ היועמ"ש וטוען שהנאמן בהקדש זה הוא הספרייה הלאומית ועל כן יש לקבוע
22 שעזבון המנוח יימסר לשמירה לספרייה הלאומית אשר תשמש כנאמן בהקדש שכולו לטובת
23 הציבור.
24 לטענת ב"כ היועמ"ש ואף לטענת הנתבע 3 קיימת חשיבות בסדר הגנזכים הקבוע בסעיף 11
25 לצוואת המנוח ויש לתן משקל לסדר העדיפות שנקבע ע"י המנוח. ראשון קבע המנוח את

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 הספרייה של האוניברסיטה העברית בירושלים, שני קבע המנוח את הספרייה העירונית של
2 תל אביב, שלישי נקבע גנזך בארץ ורביעי נקבע גנזך בחו"ל.
3 אני סבורה שיש ממש בטיעון ואבהיר דברי. משך שנים ניהלה המנוחה מו"מ עם
4 אוניברסיטת ירושלים באשר להפקדת הארכיב אצלם. ב"כ הנתבע 3 המציא תכתובות
5 לאורך השנים עם המנוחה הנוגעות כולן לביצוע הוראת סעיף 11 בצוואת ברוד.
6 בצוואתה צוותה המנוחה על בנותיה להגיע להסדר עם האוניברסיטה ועם הנתבע 4 תוך
7 שהיא מציינת כי במידה ויועבר העזבון הספרותי לאוניברסיטת ירושלים תהיה העברה זו
8 ללא תשלום (סעיף ד בבב לצוואתה).
9
10 עוד בצוואתו משנת 1948 הביע ברוד את רצונו שעזבונו הספרותי ועזבון אחיו אוטו יועברו
11 ל"ספרייה יהודית ציבורית או לארכיון בפלסטנה..." (סעיף 9 לצוואה). הוא חזר על רצונו זה
12 בצוואתו המקוימת בכך שקבע את ספרית אוניברסיטת ירושלים כגנזך ראשון.
13
14 ברוד הטיל על המנוחה לקבוע את תנאי השמירה ואלו נקבעו בצוואתה. נכון שהמנוחה לא
15 הייתה רשאית להורות בצוואה אשר יעשה בעזבון ברוד לאחר פטירתה ואולם ניתן ללמוד
16 מהאמור בצוואתה על תנאי ההקדש כפי שהבינה המנוחה את ציוויו של ברוד בעניין זה.
17
18 משכך, מנהל עזבון ברוד הוא שיפעל לרשום הקדש ויבחן את התאמת הנתבע 3 לכהן כנאמן
19 וכן יקבעו תנאי הנאמנות ברוח הקבוע בצוואת המנוחה בעניין, בהתאם להוראות אותן
20 יקבל מבית המשפט ולאחר קבלת עמדת רשם ההקדשות לתנאים ולזהות הנאמן.
21
22 **אחרית דבר** י.א.
23
24 98. עיננו הרואות: סופה של דרך ארוכה בסיום קצר - יש לקיים את החלטת כבי השופט שילה
25 כמובהר לעיל. משהלכה המנוחה לבית עולמה נותרים דבריה לפיהם, יועבר עזבון ברוד
26 המנוח לארכיון בהתאם להוראות שנתנו בסעיף 97 לעיל. למיותר לציין שכל התגמולים,

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח')

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

- 1 שכר סופרים וכל זכות כספית אחרת שיצמחו מהכתבים יועברו בהתאם לצוואת ברוד אשר
2 קוימה כאמור-לתובעות בהתאם לצוואת המנוחה.
3
4 99. חרף טענות התובעות בהליכים כאן ובערכאות הגבוהות יותר, לא נמצא בכספות המנוחה
5 שנפתחו ע"י מנהלי העזבון רכוש פרטי של המנוחה. עובדה זו עולה מהדו"ח המשותף שהוגש
6 ע"י מנהלי העזבונות. משכך, תכולת הכספות שייכת לעזבון ברוד המנוח.
7
8 100. האמור בסעיף 99 לעיל אינו בא לגרוע מהיקף עזבון ברוד המצוי בכל אתר אחר ומנהל עזבון
9 ברוד יפנה בבקשות המתאימות בעניין זה.
10
11 101. ניתן לקיים את צוואת המנוחה למעט סעיפי צוואתה המפורטים לעיל (סעי' 4 (ז), 4 (טו) ו –
12 5). פסיקתא מתאימה תומצא ע"י מנהלי עזבון המנוחה ותחתם בנפרד.
13
14 102. מנהלי עזבון המנוחה מתמנים כמנהלי עזבון קבועים. מנהל עזבון ברוד מתמנה אף הוא
15 כמנהל עזבון קבוע.
16
17 103. אני תקווה שהצדדים ישתפו פעולה וכי עזבון ברוד המנוח ימצא סוף סוף את מקומו
18 בהתאם לרצון המנוח.
19
20 104. ההליכים התנהלו שנים רבות ויש לתן לכך משקל בפסיקת ההוצאות משכך אני מורה
21 שהתובעת 1, עזבון התובעת 2 ועזבון המנוחה, בחלקים שווים ביניהם, יישאו בהוצאות
22 עזבון ברוד לידי מנהל העזבון בסך של 75,000 ₪ ובהוצאות הנתבעים 3 -4 בסך של 30,000 ₪
23 ₪ בחלקים שווים ביניהם סכומים אלה יישאו הפרשי הצמדה וריבית עד למועד התשלום
24 בפועל והם כוללים את שכר הטרחה אף בתובענה בתמש 21133-06-10.
25

בית משפט לענייני משפחה במחוז ת"א

ת"ע 105050/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח'

ת"ע 105051/08 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח'

ת"ע 105052/08 מוזיאון שילר נ' ויזלר ואח'

ת"ע 100910/09 הספרייה הלאומית בע"מ ואח' נ' האפוטרופוס הכללי - תל אביב (הש ואח'

ת"ע 24585-02-10 סול עו"ד ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תמ"ש 21133-06-10 הופה ואח' נ' האפוטרופוס הכללי ואח'

1 105. בשולי הדברים אני מבקשת להודות לכל הפרקליטים שסיכומיהם המלומדים סייעו בעשיית
2 פסק הדין.

3
4 106. המזכירות תסגור את כל התיקים התלויים ועומדים לרבות תמ"ש 21133-06-10 התביעה
5 בתיק זה נמחקה לבקשת התובעות.

6
7 107. המזכירות תשלח העתק פסק הדין לצדדים.

8
9 **מותר לפרסום**
10 ניתן היום, כ"ו תשרי תשע"ג, 12 אוקטובר 2012, בהעדר הצדדים.

11

12 טליה קופלמן-פרדו, שופטת

13

14

15

16

17

18

19